

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Okolnosti vylučující protiprávnost

Bakalářská práce

Autor:	Nela Rosůlková
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce:	JUDr. Miroslav Antl
Oponent práce:	Mgr. Vít Křivánek

Zadání bakalářské práce

Autor:	Nela Rosůlková
Studium:	P20P0097
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Okolnosti vylučující protiprávnost
Název bakalářské práce AJ:	Circumstances Eliminating the Illegality

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá okolnostmi vylučující protiprávnost v českém trestním právu. Teoretická část je zaměřena na charakteristiku jednotlivých okolností, které vylučují protiprávnost (nutná obrana, krajní nouze, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně) a jejich procesními důsledky v různých stádiích trestního řízení (odložení věci, zastavení trestního stíhání, zproštění viny atd.). Následně se věnuje jednotlivým příkladům z praxe, excesům a rozdílům mezi nutnou obranou a krajní nouzí jako nejčastější okolnosti vylučující protiprávnost. V praktické části je použita kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření u široké veřejnosti. Cílem praktické části je zjistit, zda jsou v podvědomí české populace všechny okolnosti vylučující protiprávnost.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva a Vendula Hlavatá. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 171 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7478-760-7.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1

KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2198-5.

NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006. 336 s. ISBN 80-86795-43-8.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář I + II. díl., 2. vyd.* Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.

ÚZ č. 1437 - *Trestní předpisy*, podle stavu k 21. 6. 2021, 480 stran, vydal: Sagit, a. s., EAN kód:9788074884740.

Zadávací pracoviště:	Ústav sociálních studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	JUDr. Miroslav Antl
Oponent:	Mgr. Vít Křivánek
Datum zadání závěrečné práce:	1.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Okolnosti vylučující protiprávnost* vypracovala pod vedením vedoucího práce JUDr. Miroslava Antla samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 17. 4. 2023

Nela Rosůlková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala panu JUDr. Miroslavu Antlovi za jeho odbornou pomoc, za cenné rady, které byly nezbytné k sepsání této bakalářské práce a rovněž za trpělivost, kterou se mnou v mnoha situacích měl. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za podporu při studiu.

Anotace

ROSŮLKOVÁ, Nela. *Okolnosti vylučující protiprávnost*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec králové, 2023. 67 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na okolnosti vylučující protiprávnost z hlediska trestně právního pojetí. Ze začátku se zaměřuji na charakteristiku jednotlivých okolností vylučující protiprávnost, jimiž jsou krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Dále se zabývám excesy, rozdíly mezi krajní nouzí a nutnou obranou a jednotlivými příklady z praxe. Po této části jsou popsány procesní důsledky v různých stádiích trestního řízení. Cílem výzkumného šetření je zjistit, zda jsou všechny okolnosti vylučující protiprávnost v povědomí české populace.

Klíčová slova: okolnosti vylučující protiprávnost, nutná obrana, krajní nouze, svolení poškozeného, přípustné riziko, oprávněné použití zbraně

Annotation

ROSŮLKOVÁ, Nela. *Circumstances Eliminating the Illegality*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec králové, 2023. 67 pp. Bachelor Thesis.

This bachelor's thesis is focused on circumstances excluding illegality from the point of view of a criminal law concept. From the beginning, I focus on the characteristics of individual circumstances excluding illegality, which are utmost distress, necessary defense, consent of the victim, permissible risk and authorized use of a weapon. I also deal with excesses, differences between extreme emergency and necessary defense and individual examples from practice. After this section, the procedural consequences at different stages of criminal proceedings are described. The aim of the research investigation is to find out whether all the circumstances excluding illegality are in the awareness of the Czech population.

Keywords: circumstances excluding illegality, necessary defense, utmost distress, permission of the victim, permissible risk, authorized use of a weapon

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: .....

Podpis studenta: .....

Obsah

Úvod	9
1 Pojem okolnosti vylučující protiprávnost.....	11
2 Charakteristika jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost.....	13
2.1 Krajní nouze	13
2.2 Nutná obrana	14
2.3 Svolení poškozeného	15
2.4 Přípustné riziko.....	16
2.5 Oprávněné použití zbraně.....	17
3 Excesy okolností vylučujících protiprávnost.....	19
4 Rozdíly mezi krajní nouzí a nutnou obranou.....	21
5 Příklady z praxe	23
6 Procesní důsledky	27
6.1 Polehčující okolnost	27
6.2 Přípravné řízení	29
6.3 Řízení před soudem	32
6.4 Řádné opravné prostředky.....	34
6.5 Mimořádné opravné prostředky.....	35
7 Znalost okolností vylučujících protiprávnost občanů České republiky.....	38
7.1 Metodologie výzkumného šetření	38
7.2 Analýza výzkumného šetření.....	40
7.3 Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	54
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů.....	58
Seznam grafů	63
Příloha.....	64

Úvod

Téma *okolnosti vylučující protiprávnost* jsem se rozhodla zpracovat kvůli zajímavosti trestního práva, ale také jeho důležitostí pro společnost. Velice užitečné je vědět, kdy je jednání protiprávní a naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu a kdy naopak je v souladu se zákonem a není sankciované. Tato oblast trestního práva přináší mnoho poznatků a zajímavých informací, které by měl vědět každý občan.

V bakalářské práci se zaměřuji na jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost, kterými jsou krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně v trestněprávním pojetí. V českém právu platí, že neznalost zákona neomlouvá a domnívám se, že občané žijící na tomto území nejsou dostatečně informováni o daném tématu. Občanům nejsou sděleny podmínky a excesy v rámci jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost, i když se do dané situace může dostat kdokoliv a kdykoliv.

Myslím si, že spousta lidí má strach se bránit nebo se nedostatečně brání z obav, že by mohli být za svoje jednání potrestáni. Co spadá a nespadá do podmínek okolností se vyskytuje jak v oblasti odborné, tak i v oblasti laické veřejnosti. Většina laické veřejnosti čerpá informace z neodborných článků a poté vznikají dezinformace o těchto okolnostech. Všichni by měli mít na paměti, že pokud se někdo postaví proti násilí, omezování osobní svobody nebo jakékoliv jiné situaci, která ohrožuje jeho život, zdraví, majetek, blízkou osobu či porušuje lidskou důstojnost, je oprávněn jednat v mezích okolností vylučujících protiprávnost. Jednotlivé okolnosti naplňují všechny znaky skutkové podstaty, ale jednání má absenci protiprávnosti a škodlivosti pro společnost.

Dále věnuji pozornost excesům, rozdílům mezi krajní nouzí a nutnou obranou jako nejčastější okolnosti vylučující protiprávnost. Rozebírám zde jednotlivé příklady z praxe a následují procesní důsledky v různých stádiích trestního řízení.

Ve výzkumném šetření je použita kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření u občanů České republiky. Cílem tohoto výzkumného šetření je zjistit, zda jsou všechny okolnosti vylučující protiprávnost v podvědomí české populace.

Chtěla bych podotknout, že od kapitoly 1, která nese název *pojem okolnosti vylučující protiprávnost* až po podkapitolu 6.1, *polehčující okolnost* bylo čerpáno z trestního zákoníku, jinak řečeno podle zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Od podkapitoly 6.2, *přípravné řízení* až po podkapitolu 6.5, která nese název *mimořádně opravné prostředky* bylo čerpáno z trestního řádu neboli ze zákona č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění.

1 Pojem okolnosti vylučující protiprávnost

Pod názvem okolnosti vylučující protiprávnost, zahrnuje teorie trestního práva, některé okolnosti, které zapříčiní, že čin, který má znaky trestného činu, není nebezpečný pro společnost a nejedná se tedy o trestný čin, protože schází obligatorní protiprávnost. Mají za následek, že protiprávnost činu chybí již od začátku. (Jelínek, 1997)

Mezi okolnosti vylučující protiprávnost se řadí krajní nouze (§ 28), nutná obrana (§ 29), svolení poškozeného (§ 30), přípustné riziko (§ 31) a oprávněné použití střelné zbraně (§ 32). Jednotlivé okolnosti, se zdánlivě podobají trestnému činu, ale jsou výslovně trestným zákonem dovoleny. Jednání, které spadá do okolností vylučujících protiprávnost, nikdy není a nikdy nebude trestným činem.

Trestní zákoník říká, že u všech výše jmenovaných okolností je společné, že je tu absence protiprávnosti činu. Rozumí se tím činy nedovolené, neboli protiprávní. Ne všechny nedovolené činy jsou současně i trestnými činy. Jakékoliv protiprávní jednání nemusí být pro společnost příliš nebezpečné, aby se jednalo o trestný čin. Jsou to například přestupky nebo jiné správní delikty. O protiprávní jednání se jedná jen v případě, že jej za protiprávní označuje zákon. (Jelínek, 1997)

„Okolnosti vylučující protiprávnost se někdy též označují jako negativní znaky skutkové podstaty (tzv. kontratypy). Toto označení souvisí s postavením protiprávnosti v rámci znaků trestného činu. Protiprávnost je třeba chápat z hlediska celého právního řádu a je znakem každého trestného činu, i když v jeho zákonných znacích není výslovně vyjádřena.“ (Šámal, 2012, s. 384)

Trestní zákoník podotýká na to, že protiprávnost se řadí ke znakům skutkové podstaty trestného činu. Pokud chybí, není naplněna skutková podstata trestného činu a nejde tedy o trestný čin. Jde zde o absenci formálních znaků trestného činu a stupeň nebezpečnosti pro společnost není tak závažný, aby se jednalo o trestný čin. (Novotný, 2004)

Okolnosti je potřeba odlišovat od důvodu zániku trestnosti. Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je následující: u okolností vylučujících protiprávnost se trestný čin nikdy nestal, kdežto v případech zániku trestnosti byly již od začátku naplněny všechny znaky skutkové podstaty a trestnost zanikla až dodatečně (milost prezidenta republiky, účinná lítost, promlčení trestného stíhání, promlčení trestní odpovědnosti, smrt pachatele trestného činu). (Janečková, 2015)

Podle W. Woltera, autora koncepce kontratypu rozumíme, že kontratypy okolnosti, které sice naplňují zákonné znaky činu zakázaného zákonem pod hrozbou trestu, ale nedělají tento čin společensky škodlivým, a tedy nikoli protiprávním. (Mozgawa, 2020, online)

Okolnosti vylučující protiprávnost může najít v zákoně č. 250/2016 Sb., Odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, v platném znění. V tomto zákonu o jednotlivých okolnostech pojednává hlava V, § 24 a následující.

Krajní nouzí a nutnou obranou se dále zabývá i zákon č. 89/2012 Sb., (nový) Občanská zákoník, ve znění pozdějších předpisů v hlavě III, § 2905 a §2906.

2 Charakteristika jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost

Mezi jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost se řadí krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně, které popisují v následující části.

2.1 Krajní nouze

Krajní nouze je podle § 28 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů definována jako: *„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“* (Trestní předpisy, 2021, s. 19)

Aby šlo o krajní nouzi musí být splněny následující podmínky. Musí se jednat o nebezpečí přímo hrozícím zájmům chráněným trestním zákoníkem. Musí se jednat o jiné nebezpečí, než je útok člověka. Nebezpečí musí přímo hrozit anebo nebezpečí za daných okolností nelze odvrátit jinak.

Trestní zákoník říká, že podstatou krajní nouze je, že dochází ke kolizi dvou zájmů chráněných právem. K činu v krajní nouzi má právo kdokoli, tudíž nejen ten, u kterého jsou zájmy ohroženy, ale i ten, u kterého zájmy ohroženy nejsou. (Jelínek, 1997)

Přímo hrozící nebezpečí znamená, že dané nebezpečí musí přímo hrozit neboli jinými slovy, odvrácíme nebezpečí, které právě trvá. Nelze jednat v krajní nouzi, pokud nebezpečí bylo jenom domnělé nebo již zaniklo, popřípadě nebezpečí teprve bude hrozit.

Trestní zákoník udává, že u krajní nouze musíme mít namysli, že chráníme zájem na úkor jiného „méně“ závažného právního statku. Jednoduše řečeno na prvním místě je život a zdraví osoby poté následuje svoboda občana až poté majetek. Musíme brát na vědomí, že když svým jednáním zasahujeme do práv a svobod jiné osoby, musíme situaci řešit nejméně škodlivým postupem. (Pelc, 2021)

Krajní nouze dává občanům našeho státu příležitost hájit své oprávněné zájmy. Jsou to zájmy, jež jsou chráněny trestním zákonem. Jde například o lidskou důstojnost, svobodu, majetek, život a zdraví. Krajní nouze eliminuje nejenom trestní odpovědnost, ale i odpovědnost občanskoprávní. (Novotný, 2004)

2.2 Nutná obrana

Nutná obrana je podle § 29 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění definována následovně: „Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněným trestným zákonem, není trestným činem.

Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 19)

Aby šlo o nutnou obranu, musí být splněny následující podmínky. Musí se jednat o útok na zájmy chráněné zákonem. Musí se jednat o fyzický útok a daný útok musí být skutečný, a nikoliv jenom domnělý. Útok musí hrozit nebo trvat a způsobený následek může být větší než ten, který hrozil.

Trestní zákoník říká, že podstatou nutné obrany je odstranění útoku na společenské vztahy, které jsou chráněné trestním zákonem, a to jednáním, jenž by byl trestným činem orientován proti útočníkovi. Neboť ten, kdo daný útok odvrací, ochraňuje také zájmy, které chrání trestní zákon sám. Nejedná v rozporu s trestním zákonem, ale v souladu s ním. Jednání směřuje k tomu, aby bylo zabráněno činu, který je nebezpečný pro společnost. Dá se říct, že ve skutečnosti nahrazuje zásah veřejných orgánů. (Jelínek, 1997)

Učebnice trestního práva definuje útok jako: „*úmyslné, protiprávní jednání člověka, jež je nebezpečné pro společnost. Jsou tu tedy čtyři pojmové znaky. Je to jednání člověka, úmysl, nebezpečnost pro společnost a protiprávnost.*“ (Novotný, 2004, s. 99)

Právo na nutnou obranu má každý občan, ale musíme upozornit na to, že se jedná pouze o právo, a nikoliv o povinnost. Občan se nemusí bránit za každých okolností a záleží pouze na něm, zda toto právo využije či nevyžije.

Nebezpečí je mnohem širší pojem než útok. Za nebezpečí se považuje stav, který hrozí poruchou. Za nebezpečí se může považovat například zvíře. V některých případech může být zvíře použito jako živý nástroj a v tento moment se nejedná o nebezpečí, nýbrž o útok. Další nebezpečí může být vzniklé živelními silami, stroji nebo mechanismy. (Jelínek, 2019)

Trestní zákoník poukazuje, že použití a instalace automatického obranného zařízení samo o sobě nevyklučuje naplnění podmínek nutné obrany. (Jelínek, 2017)

2.3 Svolení poškozeného

Svolení poškozeného je podle § 30 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších je předpisů definováno jako: „*Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny. Svolení podle odstavce 1 musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně: je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1 by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům. S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odstavce 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.*“ (Trestní předpisy, 2021, s. 19)

Trestní zákoník říká, že svolením se stává čin, který by jinak byl nedovoleným zásahem do práv či svobod poškozeného, činem dovoleným. U svolení poškozeného, jako u jedné z okolností vylučující protiprávnost, chybí celospolečensky prospěšný charakter a je spíše zaměřený na zájmy jednotlivce. (Jelínek, 1997)

Svolení vzniká pouze pokud má poškozený právo činit rozhodnutí o nějakém statku. Poškozený musí tento statek vlastnit a nesmí udělit souhlas kde jsou hodnoty, zájmy nebo právní statky, které náleží společnosti nebo skupině. Poškozený nesmí rozhodovat o zdraví nebo dokonce o životě. Není tedy možné dát souhlas k tomu, aby dotyčný byl kýmkoli usmrcen. Musíme mít na paměti, že je pouze jedna výjimka, kde lze poškodit zdraví. Tuto výjimku má pouze svolení podepsané pacientem pro lékaře, a to v rámci operačního zákroku, které musí být v souladu s pravidly lékařské komory.

Trestní zákoník poukazuje, že při svolení musí mít osoba na paměti, že si je vědoma svého významu s udělením souhlasu. Nemusí vždy jít o verbální projev, ale může jít i o pouhé gesto. Svolení nemusí být jednoznačné a může vzniknout až během konkrétní situace. Občas se může stát, že dojde k nedopatření. Jestliže jednání v nedopatření splňovalo podmínky svolení poškozeného, je nemožné uložit trestný čin, který je páchaný v úmyslu, může ale jít o trestný čin z nedbalosti. (Jelínek, 2019)

Trestní zákoník udává, že svolení poškozeného vylučuje protiprávnost pouze za následujících podmínek. Ten, komu je dáno svolení, je oprávněn jednat. Toto svolení je dobrovolné, vážné, srozumitelné a v poslední řadě nesmí být vyvolané lstí. Svolení je dáno osobou, která je schopna učinit závazný projev a dané svolení je dáno před aktem nebo současně s ním. (Novotný, 2010)

2.4 Přípustné riziko

Přípustné riziko je podle § 31 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění definováno následovně: „*Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.*

Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti, zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 19)

Trestní zákoník říká, že aby šlo o přípustné riziko musí být splněny následující podmínky. Musí se sledovat společensky prospěšný cíl, tím máme na mysli například: pokrok techniky nebo medicíny, náročná oprava, odstranění hrozícího nebezpečí anebo rozvoj výroby a jiné. Musí být důkladně zvážena situace a musí být využito současných vědeckých poznatků. Dále musí být splněna pravděpodobnost relativně nepatrné škody, která je podstatně menší než pravděpodobnost dosažení sledovaného cíle. (Novotný, 2010)

V jiné nebo cizí disciplíně má tento termín několik významů, jen zřídka bývá uváděn jako samostatný důvod vylučující protiprávnost. Některé státy mají již výslovné ustanovení o hospodářském riziku. Je to například čl. 217 § 3 polského trestního zákona. V ekonomice je přípustné riziko buď rozvoj výroby nebo odvrácení hrozící škody. Může jít taktéž o riziko obchodního neúspěchu. (Jelínek, 1997)

K této okolnosti se vztahuje zásada subsidiarity. Tato zásada znamená, že přípustné riziko se toleruje pouze, pokud společensko-prospěšného výsledku, který se od jednání předpokládá, nelze docílit bez nebezpečí. Výsledku tedy nelze dosáhnout bez rizika nebo

ho lze dosáhnout i s rizikem, ale za méně výhodných okolností, které mohou přinést ztrátu. Někdy je lepší si zvolit rizikovou cestu oproti nerizikové variantě, ale vždy musíme mít na paměti, že musí být splněny podmínky přípustného rizika.

Jednání v přípustném riziku se nemůže přičít s jinými právními předpisy, dobrými mravy, zásadami lidskosti, anebo veřejnými zájmy. (Pelc, 2021, online)

Přípustné riziko má největší význam v umožnění společenského pokroku.

Cíle rizikového jednání nesmí být společensky škodlivé, ale musí být společensky prospěšné. Riziko musí být podrobena za účelem dosažení společensky potřebných, nutných a užitečných hodnot. (Trestněprávní revue, 2016, online)

2.5 Oprávněné použití zbraně

Další a zároveň poslední okolností vylučující protiprávnost je oprávněné použití zbraně.

Oprávněné použití zbraně je podle § 32 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů definováno jako: „*Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraň v mezích stanovených jiným právním předpisem.*“ (Trestní předpisy, 2021, s. 19)

Podle § 118 trestního zákoníku se zbraní rozumí cokoli, co může učinit útok proti tělu důraznějším. V takovémto případě se chápe jakýkoliv předmět, látka či jiný prostředek, který lze použít k útoku proti jinému jedinci. Je tedy jedno, jestli je použita zbraň střelná, zbraň sečná, výbušnina, automobil a jiné. (ministerstvo vnitra ČR, 2021, online)

Oprávněné použití zbraně upravují především tyto předpisy:

- zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii v ustanovení § 14 odst. 3,
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů a jeho ustanovení § 11 písm. e,
- zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 25 odst. 5,
- zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů § 5,
- zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 44 odst. 2,

- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 18. (epravo.cz, 2015, online)

Podle trestního zákoníku je použití zbraně v některých případech umožňuje šetrnější obranu, oproti jiným způsobům obrany, které se dají použít. Mnohdy stačí například hrozba namířenou střelnou zbraní či varovný výstřel, aby útočník zanechal svého protiprávního jednání. (Novotný, 2004)

3 Excesy okolností vylučujících protiprávnost

Exces chápeme jako vybočení z meze. Každý exces můžeme rozdělit na intenzivní a extenzivní. Excesem se chápe, jak vybočení z meze, tak i překročení, či nesplnění podmínek jednotlivých okolností vylučující protiprávnost. Dá se říct, že jednání způsobilo větší škodu, než ve skutečnosti mělo.

Krajní nouze

Podle trestního zákoníku se Excesem rozumí: „*Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.*“ (Jelínek, 2017, s. 62)

U krajní nouze, jak jsem již zmínila výše, máme dva druhy. Intenzivní exces a extenzivní exces. Intenzivním excesem se rozumí, když osoba způsobila stejně závažný nebo ještě závažnější následek než ten, který hrozil. V českém trestním právu se toto jednání nazývá proporcionalita. Extenzivní exces chápeme tak, že osoba přistoupí k odvrácení nebezpečí ještě před tím, než nebezpečí začalo hrozit, nebo až poté, co nebezpečí pominulo. Porušení principu subsidiarity znamená, že nebezpečí bylo možno odvrátit jiným způsobem, ale nebylo tak učiněno. Putativní krajní nouzi je považováno, že hrozící nebezpečí není skutečné, je jenom domnělé nebo zdánlivé.

Nutná obrana

Trestní zákoník říká, že Excesem se považuje: „*Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“ (Jelínek, 2017, s. 63)

U nutné obrany máme tři vybočení z meze. První vybočení je pojmenováno jako intenzivní exces, druhé vybočení nese název extenzivní exces a poslední je putativní obrana. Za intenzivní exces se považuje například obrana, jež je zcela nepřiměřená způsobu útoku. Extenzivní exces vzniká porušením časových mezí, například útok ještě přímo nehrozil, nebo útok již pominul. Putativní obranou se rozumí domnělá obrana, kdy obránce se domnívá, že přímo hrozí útok, přitom o útok nejde.

Meze nutné obrany mohou být překročeny například z nedbalosti. Třebaže obránce usmrtí útočníka anebo si neuvědomil, že již útok skončil. (Náchodský, 2006)

Vymezení z této okolnosti je pro společnost nebezpečné, protiprávní, a proto je podle toho, jaká skutková podstata trestného činu byla jednáním naplněna. (Kuchta, 1999).

Svolení poškozeného

Exces zde chápeme tak, že nejsou splněny všechny podmínky, které udává svolení poškozeného. Jedná se například o situaci, kdy osoba dá souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení vyjma lékařských zákroků, které jsou v souladu s právním řádem a poznatky lékařské praxe či vědy. Dalším vybočením je například, že svolení nebylo dáno předem nebo současně s daným jednáním.

Přípustné riziko

Trestní zákoník říká, že Excesem se považuje: *„Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti, zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.“* (Jelínek, 2017, s. 66)

Exces zde může být i například činnost, která není v souladu s dosaženým stavem poznání nebo činnost zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu. V poslední řadě by výsledek mohl být dosažen i jiným (méně škodlivým) způsobem.

Oprávněné použití zbraně

Trestní odpovědnost je zde vyloučena, jelikož je zde absence protiprávnosti a zároveň i nebezpečnosti pro danou společnost. Za excesy se zde považuje nesplnění podmínek daných právních předpisů, které upravují oprávněné použití zbraně.

4 Rozdíly mezi krajní nouzí a nutnou obranou

V průběhu krajní nouze odvracíme přímo hrozící nebezpečí, kdežto během nutné obrany odvracíme přímo hrozící útok. Obvykle se uvádí, že nutná obrana je výhradní situací krajní nouze a naopak. (Pelc, 2021)

Krajní nouze stejně jako nutná obrana mají mnoho společných podmínek, jedná se například o to, že oba dva instituty eliminují společenskou nebezpečnost, protiprávnost i trestnost a v tomto případě jsou tedy společensky prospěšné. Jak krajní nouze, stejně tak i nutná obrana odvrací nebezpečí, jehož pramenem může být v obou dvou případech protiprávní útok fyzické osoby. Dále není přípustná nutná obrana proti jednání v krajní nouzi a naopak. Krajní nouze i nutná obrana jsou právem, nikoli povinností. Nejsou redukovány subjekty krajní nouze nebo nutné obrany, existují skupiny osob, které jsou za těchto daných okolností povinny jednat bez ohledu na nebezpečí, které hrozí jejich vlastní osobě. Pokud osoba dodržela určité podmínky a jednala v souboru právních norem, nemá povinnost uhradit vzniklou škodu. (Kuchta, 1999)

Rozdíly mezi těmito instituty lze rozdělit následovně. *„Nejpodstatnějším rozdílem, jehož zjištění dává spolehlivé vodítko, zda dále zkoumat podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, je zaměření jednající. Při nutné obraně je obranné jednání vždy od počátku zaměřeno proti útočníkovi, a tomuto útočníkovi je také vždy způsobena škoda. při krajní nouzi směřuje jednání proti někomu jinému, třetí osobě, která se na vzniku nebezpečí nebo útoku ani nepodílí, nenese na něm žádnou vinu, mnohdy nebývá na místě činu ani přítomna. Proto zákon kladena jednání v krajní nouzi mnohem přísnější podmínky než je tomu nutné obrany. Tento rozlišující znak je nejspolehlivější a lze podle něj pro konkrétní případ okamžitě zjistit, zda má být posuzováno splnění podmínek nutné obrany či krajní nouze.“* (Kuchta, 1999, s. 179)

Pramenem nebezpečí v krajní nouzi mohou být i jiné katastrofy, než jen nebezpečí hrozící od člověka. Za tyto katastrofy považujeme například živelní pohromy, fyziologické procesy v lidském těle a přírodní síly. Kdežto u nutné obrany se připouští útok fyzické osoby.

Krajní nouze vyžaduje jednání subsidiarity, takzvaně škodu třetím osobám, je možné způsobit pouze pokud, nebylo-li možné nebezpečí odvrátit jiným způsobem nebo bez způsobení škody. Na rozdíl od nutné obrany nemusíme brát tolik ohled na útočníka a je možné bránit se okamžitě. (Kratochvíl, 2009)

Rozdíl je patrný i u splnění podmínek proporcionality. U krajní nouze se užívá proporcionalita v pravém slova smyslu tím, že se porovnávají následky, respektive výše vzniklé škody, takzvaně že způsobený následek nesmí být stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. Na rozdíl od nutné obrany se porovnávají způsoby útoku a obrany, přičemž obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. (Kuchta, 1999)

„Při dodržení podmínek nutné obrany a krajní nouze jednající zásadně nezahrnuje škodu způsobenou útočnickovi nebo třetím osobám, výjimky jsou možné pouze na základě zákona. Tak např. ten kdo vyvolá nebezpečí vlastním zaviněním, je povinen nahradit škodu, která odvracením tohoto nebezpečí vznikla jiným občanům. Institut náhrady škody bude tedy patrně více využíván v případech krajní nouze, u nutné obrany je možno si proti útočnickovi více dovolit, a náhrada škody by přicházela v úvahu maximálně při zaviněném vyprovokování útoku.“ (Kuchta, 1999, s. 179, 180)

Rozdíly již výše zmíněných okolností lze rozdělit následovně:

Krajní nouze	Nutná obrana
Přím hrozící nebo trvajícím nebezpečí	Přímo hrozící nebo trvajícím útok
Škoda vzniklá komukoli	Škoda vzniklá útočnickovi
Princip subsidiarity	Dovolena i větší škoda
Princip proporcionality	Princip přiměřenosti
Povinnost snášet	Není povinnost snášet

Tabulka 1: Rozdíly mezi KN a NO

Soubor právních norem nutné obrany a krajní nouze jsou vzájemně spjaty a do určité míry se i prolínají. V jistém smyslu je nutná obrana zvláštním případem krajní nouze. Na druhou stranu při konstrukci podmínek subsidiarity a proporcionality je krajní nouze neobvyklým případem nutné obrany, protože pojímá více omezujících podmínek. Krajní nouze a nutná obrana jsou vzájemně nezaměnitelné. (Kuchta, 1999)

5 Příklady z praxe

Krajní nouze

Kladný příklad:

Pro pana Horáka jela manželka ve svém osobním automobilu na firemní akci, na které bylo velké množství alkoholických nápojů. Cestou domů měli autonehodu. Ani jeden z manželů neměl u sebe nabitý mobilní telefon, tudíž nemohli zavolat záchrannou službu pro pana Bílka, který byl v druhém automobilu. Manželka pana Horáka byla v takovém šoku, že nedokázala řídit osobní automobil, tak se pan Horák rozhodl do nemocničního zařízení odvézt pana Bílka sám. Pan Horák řídil motorové vozidlo v podnapilém stavu jenom proto, aby po dopravní nehodě zajistil lékařskou pomoc pro zraněného účastníka nehody. V tomto případě lze posuzovat jednání v krajní nouzi, protože nebylo možné za daných okolností nebezpečí odvrátit jinak. (Šámal, 2012)

Záporný příklad:

Pan Doubrava v nočních hodinách po užití alkoholických nápojů řídil svůj osobní automobil, přičemž měl v krvi 1,55 g/kg alkoholu. Pan Doubrava se ohrazoval, že jednal v krajní nouzi, protože řídil automobil, aby odvrátil nebezpečí, které hrozilo jeho synovi. Syn, v noci téhož dne trpěl silnými bolestmi a křečemi. Pan Doubrava se domníval, že jde o ohrožení synova života a tak se rozhodl odvézt ho do nemocničního zařízení. Zákonné podmínky jednání v krajní nouzi ale splněny nebyly. Podle ustanovení § 28 Trestního zákoníku se předpokládá, že nebezpečí, které hrozí zájmům chráněným trestním zákoníkem, nelze za daných okolností odvrátit jinak. V situaci pana Doubravy bylo prokázáno, že pomoc jeho synovi bylo možné zajistit jiným způsobem, například telefonickým přivoláním lékařské pomoci. Zejména když jeden ze sousedů, kterého pan Doubrava žádal neúspěšně o odvoz syna do nemocnice, měl mobilní zařízení a byl ochotný ho použít v případě, že by ho pan Doubrava o přivolání lékařské pomoci požádal. (Šámal, 2012)

Nutná obrana

Kladný příklad:

Osamocená mladá žena šla v podvečer sama na ulici. Tato žena byla sledována a po krátké době i napadena podnapilým, sexuálně motivovaným mužem. Muž ženu obejmul ve snaze sexuálního styku, ale ženě se podařilo z obejmutí vymanit podmetením a podrazem jeho nohou. Načež muž ztratil stabilitu a upadl na zem. Muž spadl hlavou na obrubník chodníku a způsobil si tím smrtelné zranění. V tomto případě žena splnila

podmínky nutné obrany a obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, protože šlo o pouhé vymanění a podmetení jeho nohou ve snaze se útoku ubránit a utéct. A to, že muž byl v podnapilém stavu a neudržel rovnováhu bylo jeho riziko. (Náchodský, 2006)

Záporný příklad:

Pan Lipovský šel v noci po ulici, kde potkal pana Koláčného. Pan Lipovský se dostal do slovní a poté i fyzické potyčky s panem Koláčným. Oba dva muži byli v podnapilém stavu. Pan Lipovský tvrdil, že ho pan Koláčný napadl a vyhrožoval mu usmrcením a poštvál na pana Lipovského psa, který byl bojového plemena. Pan Lipovský měl u sebe zbraň a vše skončilo střelbou, kde jeden z výstřelů zasáhl pana Koláčného do nohy a následujícím zásahem do oblasti hrudníku. Třetím výstřelem byl zasáhnut pes. Podle pana Lipovského šlo o nutnou obranu. O nutnou obranu nešlo, jelikož pan Lipovský střílel z velmi krátké vzdálenosti, kde musel počítat s tím, že pana Koláčného může usmrtit. A mezi prvním výstřelem a druhým výstřelem byl minimální časový předěl, což svědčí o tom, že pana Lipovského ani nezajímalo, zda po prvním výstřelu odvrátí hrozící nebezpečí. (Trutnovinky, online, 2010)

Svolení poškozeného

Kladný příklad:

Plnoletý syn si od rodičů půjčil osobní automobil, ale zapomněl se zeptat rodičů, zdali si osobní automobil může vypůjčit. V tuto dobu byli jeho rodiče na dovolené v zahraničí, kde neměli telefonní signál a nešlo se s nimi jakýmkoliv způsobem spojit. Domluva o tom, zda si může půjčit jejich automobil platila již v minulých letech a ani tentokrát neexistovala žádná okolnost, která by mohla změnit rozhodnutí rodičů. Když se rodiče dozvěděli, jak se jejich syn choval, tak toto jednání schválili. Syn proto nespáchal trestný čin, který lze nazvat jako neoprávněné užívání cizí věci. (Gřivna, 2012)

Záporný příklad:

Pan Novák má sjednané povinné ručení na svůj nákladní automobil. Tato pojistná smlouva má brzy vypršet a pan Novák by této smlouvy chtěl zneužít. Následně si pan Novák vymyslel pojistný podvod a rozhodl se oslovit svého dlouholetého kamaráda pana Suchochleba. Pan Novák dal panu Suchochlebovi svolení o zničení jeho osobní věci, jeho nákladního automobilu. Pan Novák tak činí v úmyslu uplatnit pojistné plnění o kterém pan Suchochleb moc dobře ví. Pan Suchochleb si myslel, že jedná v úmyslu svolení poškozeného, a tak úmyslně naboural nákladní automobil pana Nováka. V takových

případech je vyloučena protiprávnost trestného jednání, protože se jedná o pojistný podvod. (Gřivna, 2012)

Přípustné riziko

Kladný příklad:

Paní Bubeníková se dlouhodobě věnovala judu. Tento sport je bojového charakteru, který ji velice naplňoval. Paní Bubeníková měla jednoho dne sportovní utkání a nastoupila proti své dlouholeté soupeřce paní Honcové. Paní Honcová ve sportovním zápasu za účelem vyhrát, nedbalostí zlomila paní Bubeníkové nohu. Paní Honcová jednala pouze v úmyslu vyhrát, nikoliv ublížit paní Bubeníkové a jednala v souladu s pravidly daného sportu. Paní Bubeníková měla dlouholeté problémy a nemohla se už nadále sportu věnovat. Paní Honcová nespáchala trestný čin svým jednáním, protože jednala v okolnosti přípustného rizika. Tato okolnost je vyloučena v tom, že sportovní činnost je spjata se zvýšenou mírou nebezpečí úrazu. Míra rizika je závislá na sportovních pravidlech, která by svým obsahem měla předcházet úrazu. (Gřivna, 2012)

Záporný příklad:

Paní Končinská a paní Doležalová měly mezi sebou už dlouholeté nesrovnalosti. Obě dvě paní se věnovaly boxu. Jak paní Končinská, tak paní Doležalová dělaly tento sport na vrcholové úrovni. Když proti sobě nastoupily, tak nejen, že chtěly obě dvě vyhrát, ale hlavně si chtěly i velice ublížit. Za úmyslem ublížit paní Doležalové si paní Končinská vzala do rukavice železný hranolek, aby to paní Doležalovou více bolelo. Paní Doležalová skončila s těžkými následky a zraněními v nemocnici, kde ležela několik měsíců v umělém spánku. Poté se paní Doležalová musela věnovat rehabilitacím, aby si zpátky osvojila koordinaci, kterou ztratila v důsledku sportovního utkání s paní Končinskou. Paní Končinská nejednala v přípustném riziku, protože jednala a činila za účelem msty, lstí a hrubě porušila pravidla sportovního utkání. (Gřivna, 2012)

Oprávněné použití zbraně

Kladný příklad:

Pan Novotný je nebezpečný pachatel, který úmyslně usmrtil svoji manželku. Celé dny se různě schovával po úkrytech, aby ho nikdo nenašel. Jednotnému ozbrojenému bezpečnostnímu sboru se podařilo pana Novotného vypátrat. Policisté před použitím zbraně vyzvali osobu, aby upustila od svého protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito zbraně. Pan Novotný, proti němuž policie zakročovala, na výzvu nereagoval, nevzdal se a zdráhal se opustit svůj úkryt. Policisté byli povinni použít střelnou zbraň. Policisté nespáchali trestný čin, protože jednali podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii

České republiky, kde byli povinni použít zbraň proti nebezpečnému pachateli, kterého nebylo možno jiným způsobem zadržet a překonání odporu nebylo možno dosáhnout jinak. (Šámal, 2012)

Záporný příklad:

Pan Polívka byl bezdomovec, který se rád napil, kouřil, fetoval a poté měl sklony k vandalismu. Pan Polívka byl i typický svou zjevnou tělesnou vadou. Jednoho dne začal ničit budovu, když byl pod vlivem omamné a psychotropní látky. Jednotný ozbrojený bezpečnost sbor pana Polívku vyzval, aby upustil od svého protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito zbraně. Pan Polívka nereagoval na tuto výstrahu a ničil budovu dále. Policisté se rozhodli použít zbraň, aby překonali odpor osoby, proti které zakročují. Policisté se dopustili trestného činu ublížení na zdraví, protože nejednali v mezích stanovených zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Proti osobě, která má zjevnou tělesnou vadu policisté nemohou použít zbraň. Výjimkou je jediný případ, když útok těchto osob bezprostředně ohrožuje zdraví nebo život jiné osoby nebo policisty anebo hrozí větší škoda na majetku (50 000 a výše) a nebezpečí nelze odvrátit jinak, což v tomto případě nehrozilo. (Šámal, 2012)

6 Procesní důsledky

Procesní důsledky v případě splnění podmínek jsou takové, že pachatel nemůže být trestně stíhán. Vzhledem k tomu, že mnohdy se názor jednotlivých orgánů činných v trestním řízení na věc může v různých stadiích trestního řízení lišit, níže uvádím jednotlivá stadia řízení a procesní rozhodnutí. Pokud by však pachatel vymezené právní podmínky okolnosti vylučující protiprávnost překročil, bude odpovídat za následek, který svým jednáním způsobil a překročení mezí okolnosti je pouze bráno jako polehčující okolnost podle § 41 písm. g) Trestního zákoníku.

6.1 Polehčující okolnost

Polehčující okolnost je taková okolnost, která ve prospěch pachatele trestného činu snižuje společenskou škodlivost. Tato okolnost umožňuje soudu uložit pachateli mírnější trest. Některé okolnosti se týkají přímo osobnosti pachatele a některé zase okolností trestného činu. Polehčující okolnosti mají vliv na délku trestu, čím více těchto okolností nastane, tím lépe pro pachatele trestného činu. Musíme mít na paměti, že jednání v nutné obraně nebo krajní nouzi není polehčující okolnost, ale okolnost vylučující protiprávnost, protože v tomto případě k trestnému činu vůbec nedošlo. Pokud pachatel překročí meze jakékoliv okolnosti vylučující protiprávnost, bude za svůj následek trestně stíhán. (dostupnyadvokat.cz, 2022, online)

Ve vztahu ke krajní nouzi a nutné obraně je dle § 41 písm. g) zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, bude k takovéto okolnosti pohlíženo jako k okolnosti polehčující. Jinými slovy, jde o rozhodování soudu, jaký druh a výměr uloží pachateli za spáchaný trestný čin. Buď ve prospěch či neprospěch pachatele trestného činu.

Polehčující okolnost podle § 41 písm. g) zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů je definována jako: „*Soud jako polehčující okolnost přihlédne zejména k tomu, že pachatel:*

- g) spáchal trestný čin odvraceje útoku nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela plněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 22)*

Trestní zákoník uvádí, že mezi smyslem individuálních polehčujících okolností mohou být v určitém případě velké rozdíly. Proto je zapotřebí v jakékoliv polehčující okolnosti vzít konkrétně v úvahu její význam pro snížení závažnosti trestného činu. (Jelínek, 2017)

Zákon tím dává přednost vybočení, neboli excesům, z daných podmínek konkrétních okolností vylučujících protiprávnost činu. Polehčující okolnost podle § 41 písm. g) se nevztahuje na domnělou, neboli putativní, obranu anebo na domnělé nebezpečí, protože by se nejednalo o čin spáchaný při odvrácení útoku anebo nebezpečí a tyto zdroje pachatelova ohrožení by scházely. To by poté neeliminovalo užití jiných polehčujících okolností jako například podle § 41 písm. b) anebo d). (Púry, 2012)

Jsou i případy, kdy nelze k polehčující okolnosti přihlídnout. Jedná se například o pokus o trestný čin. V takovémto případě se nejedná o polehčující okolnost a takový čin je trestný podle trestní sazby uvedené za dokonáný trestný čin. (dostupnyadvokát.cz, 2022, online)

Trestní zákoník říká, že polehčující okolnost spočívá v tom, že pachatel spáchal protiprávní jednání poprvé a pod vlivem okolností a na nich nezávislých, dále spáchal protiprávní jednání v silném rozrušení, ze soucitu nebo z částečné absence životních zkušeností, překročil meze okolností vylučujících protiprávnost nebo spáchal trestný čin v právním omylu. (Hájek, 2010)

Jinak polehčujících okolností v zákoně je celkem 15, přičemž se jedná o demonstrativní výčet.

Záporný příklad:

Pan Drahokoupil podniká v zemědělství a delší dobu se nedokáže shodnout se svým obchodním partnerem panem Skočdopolem. Pan Drahokoupil si usmyslí, že bude lepší, když se svého obchodního partnera pana Skočdopole zbaví a usmrtí ho střelnou zbraní. Pan Drahokoupil vezme střelnou zbraň a zasáhne svým výstřelem pana Skočdopole do oblasti břicha. Pan Drahokoupil nemířil na životně důležité orgány a pan Skočdopole přežije. Tento trestný čin se hodnotí stejně jako vražda dokonaná podle zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník § 140. (dostupnyadvokát.cz, 2022, online)

Kladný příklad:

Pan Horáček chce usmrtit svého dlouholetého kamaráda pana Plachého, kvůli neshodám v práci. Pan Horáček si do batohu vezme střelnou zbraň a jde za panem Plachým. Když pan Horáček přijde k domu za svým kamarádem panem Plachým, rozmyslí si své jednání a střelnou zbraň ponechá ve svém batohu a zároveň svého jednání

lituje. V takovém případě se jedná o trestný čin, ale může se jednat o polehčující okolnost, jelikož dobrovolně upustil od svého jednání a daný trestný čin nedokonal. (dostupnyadvokát.cz, 2022, online)

6.2 Přípravné řízení

Při splnění všech podmínek u krajní nouze, nutné obrany, svolení poškozeného, přípustného rizika či oprávněného použití zbraně, lze z hlediska procesního – trestního řádu pokračovat následovně. Trestní proces je upraven trestním řádem zákona č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním, v platném znění, který upravuje tato stádia a trestní řízení. Přípravné řízení je předsoudní fáze řízení, účelem tohoto řízení je připravit materiály pro samotné řízení před soudem. O nich rozhoduje následujícími způsoby.

První z nich je přípravné řízení, které má dvě fáze. První fáze se nazývá prověřování, neboli postup před zahájením trestního stíhání, a druhá fáze nese název vyšetřování. (Policie České republiky, 2022, online)

Fáze prověřování začíná podáním trestního oznámení nebo výsledků vlastní aktivity orgánů činných v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení, respektive policejní orgán a státní zástupce musí co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledat důkazy k objasnění skutečností, které jsou potřebné pro posouzení případu, osoby pachatele a následku trestného činu.

Prověřování je zahájeno až po sepsání záznamu úkonu trestního řízení jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem. V dané fázi se prověřují a objasňují jednotlivé okolnosti, zda bylo spácháno protiprávní jednání. Na samotném konci této fáze zahajuje policie samotné trestní stíhání a následuje fáze vyšetřování anebo policie nezahájí trestní stíhání z následujících důvodů: odevzdání věci příslušnému orgánu, odložení věci nebo dočasné odložení věci. (Policie České republiky, 2022, online)

Odložení nebo jiné vyřízení věci podle § 159a zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, v platném znění je definováno následovně: „(1) **Nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak. Takovým vyřízením může být zejména**

- a) odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupků, nebo
- b) odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání.

(2) Státní zástupce nebo policejní orgán před zahájením trestního stíhání odloží usnesením věc, je-li trestní stíhání nepřipustné podle § 11.

(3) *Státní zástupce nebo policejní orgán může před zahájením trestního stíhání usnesením odložit věc, je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedených v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b).*

(4) *Státní zástupce může věc odložit, jestliže z výsledků prověřování vyplývá, že nastaly okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 písm. c).*

(5) *Státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží též tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání (§ 160). Pominou-li důvody odložení, trestní stíhání zahájí.*

(6) *Usnesení o odložení věci musí být doručeno poškozenému, pokud je znám. Usnesení o odložení věci podle odstavců 1 až 5 musí být doručeno do 48 hodin státnímu zástupci. Oznamovatel se o odložení vyrozumí, pokud o to podle § 158 odst. 2 požádal.*

(7) *proti usnesení o odložení věci může poškozený uvedený v odstavci 6 podat stížnost, jež má odkladný účinek.*“(Trestní předpisy, 2021, s. 185)

Trestní řád říká, že tento případ, jako je odložení věci, přichází v potaz pouze před zahájením trestního stíhání. Usnesení o odložení věci podle předchozího paragrafu odstavce 1 trestního řádu může být zrušeno státním zástupcem. Protože je například nezákonné nebo je neodůvodněné, a to do 30 dnů ode dne doručení. Dále může být zrušení usnesení o odložení věci také možné z podnětu stížnosti poškozeného. Usnesení není možné rušit dodatečně opravným prostředkem a ani mimořádným opravným prostředkem. (Jelínek, 2017)

Vyjdou-li poté najevo některé skutečnosti o podezření ze spáchání protiprávního jednání, neodporuje původní usnesení o odložení věci, aby bylo ve věci opět vedeno prověřování a objasňování podezření. Státní zástupce v takovémto případě dá pokyn, aby policie postupovala v prověřování. Policejní orgán nemusí setrvávat na pokyn od státního zástupce, ale musí provádět úkony, jež jsou potřeba k objasnění dané věci. Od původního usnesení o odložení věci se neupouští, po ukončení prověřování se vydává nové podstatné rozhodnutí ve věci. (Jelínek, 2017)

V trestním řádu jsou dva možné způsoby skončení prověřování, a to způsobem odložení věci nebo jiné vyřízení, které je blíže specifikováno pod písm. a) a b) jako odevzdání věci jinému příslušnému orgánu. Podle tohoto právního předpisu postupuje policejní orgán nebo státní zástupce po skončení prověřování, pokud nejsou podmínky pro zahájení trestního stíhání. (Stříž, 2010)

Jinými slovy nejde o podezření z trestného činu, protože není naplněna skutková podstata trestného činu. Do tohoto § patří i situace, kdy se v průběhu prověřování zjistí, že se trestný čin stal a dopustila se ho osoba nepřičetná.

Fáze vyšetřování neboli trestní stíhání je zahájené usnesením o zahájení trestního stíhání. V některých situacích je zapotřebí souhlas poškozeného s trestním stíháním. Je to v případech, pokud je to blízká osoba oběti jako je například příbuzný, partner, nebo druh či družka. Tato fáze obsahuje například podání vysvětlení či výslech svědků, obstarání znaleckého posudku. Závěrem této fáze na návrh policie dochází ze strany státního zástupce buď k podání obžaloby, odklonění nebo zahájení jednání o dohodě a vině, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání. (Policie České republiky, 2022, online)

Zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 1, písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů je definováno následovně: „(1) *Státní zástupce zastaví trestní stíhání,*

b) není-li tento skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 190)

Trestní řád uvádí, že příčiny zastavení trestního stíhání, které jsou uvedené v odstavci jedna, jsou obligatorní. Předmětem pro zastavení trestního stíhání je pokaždé jen čin, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, ne trestný čin. Zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu musí být zpravidla uveden skutek, kterého se zastavení týká, není brán v potaz pouze jeho právní posouzení. Dále musí být uvedeno jméno obviněného, proti kterému bylo vedeno a zároveň zastaveno trestní stíhání. Není přípustné, pokud jsou dané skutečnosti uvedené pouze v odůvodněném usnesení. (Jelínek, 2017)

Jestliže jednání nenaplnuje všechny znaky skutkové podstaty, musí být řádně zjištěno, zda daný výsledek vyšetřování naznačuje tomu, že došetřením by mohly být prokázány některé znaky trestného činu. Trestní stíhání nelze až do dokončení podle písmena b) zastavit. (Šámal a Růžička, 2013)

Trestní stíhání může zastavit pouze a jen státní zástupce, buď na návrh policejního orgánu, či bez návrhu. Státní zástupce prověřuje postup policejního orgánu a v průběhu vyšetřování ve oprávněn, respektive povinen dělat dozor nad přípravným řízením. Policejní orgán, který provedl úkony před zahájením trestního stíhání nemusí tyto úkony opakovat, pokud byly provedeny způsobem odpovídajícím.

Trestní řád říká, že zastavení se vztahuje jen ke skutku, nikoliv k právnímu posouzení. Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání má podobný efekt jako zprošťující rozsudek. (Stříž, 2010)

6.3 Řízení před soudem

Řízení před soudem obsahuje předběžné projednání obžaloby, ale nemusí tomu být vždy. Zjednodušeně slouží především k tomu, zda je na základě podání obžaloby možné nařídít hlavní líčení. Poté následuje hlavní líčení a popřípadě opravné řízení. V hlavním líčení se rozhoduje o vině a trestu obžalovaného, někdy i o ochranném řízení anebo o náhradě škody.

V průběhu hlavního líčení se setkáme s fázemi, které nesou název počátek hlavního líčení, dokazování, závěr hlavního líčení a v poslední řadě rozhodnutí soudu. (Policie České republiky, 2022, online)

První fáze se nazývá počátek hlavního líčení, který obsahuje sdělení věci, která se momentálně projednává. Zjišťuje, zda jsou přítomny všechny osoby, které byly předvolány a dále se zjišťuje, zda poškozený žádá pachatele o náhradu škody. Druhá fáze dokazování obsahuje provádění důkazů. Jedná se například o výslech svědků, znalců i obžalovaného. V této fázi se také předkládají různé listiny, zprávy a věcné důkazy. V třetí fázi, jenž se nazývá závěr hlavního líčení se pojednává o závěrečných řečech, nebo také o usnesení o doplnění dokazování. Poslední fází je rozhodnutí soudu. Soud rozhoduje o vrácení věci státnímu zástupci, zastavení trestního stíhání nebo podmíněné zastavení trestního stíhání a schválení narovnání či přerušování trestního stíhání. (Policie České republiky, 2022, online)

V první fázi to jest po předběžném projednání obžaloby rozhoduje soud podle § 188 odst. 1, písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, v platném znění následovně:

„(1) Po předběžném projednání obžaloby soud:

c) trestní stíhání zastaví, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 1.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 198)

V ustanovení v § 188 odst. 1 a 2 Trestního řádu jsou uvedeny možné druhy rozhodnutí soudu v předběžném projednání obžaloby. Soud však může nařídít hlavní líčení. V řízení ve věcech mladistvých smí soud taktéž odstoupit od trestního stíhání podle § 62 odst. 1, a podle § 70 zákona pro mládež. Soud neučiní předběžné projednání

obžaloby, pokud státní zástupce vezme obžalobu zpět podle § 182 odst. 1 trestního řádu. V takovém to případě se věc vrátí do přípravného řízení. (Jelínek, 2017)

Jestliže se případ vrátí zpět ke státnímu zástupci k došetření, je možné, že v přípravném řízení nebyl dostatečně objasněn následek trestného činu.

Trestní řád uvádí, pokud soud dospěje k předběžnému projednání obžaloby k závěru, že dané jednání obviněného nesplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, nemůže trestní stíhání zastavit podle § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu, bez toho, aby ověřil, zda se nejedná o přestupek. (Jelínek, 2017)

Trestní řád uvádí, že zastavení trestního stíhání v předběžném projednání obžaloby podle § 188 odst. 1 písm. c) lze, pokud je zřejmé, že ani následujícím došetřením záležitosti by se nepodařilo obstarat skutečnosti a shromáždit důkazy, jejichž uskutečněním v hlavním líčení by mohlo dospět k závěru o nutnosti rozhodnutí ve věci odsuzujícím rozsudkem. K takovému závěru je možné dojít v tomto stádiu řízení, jen pokud o skutku, který je předmětem obžaloby, nejsou nalezeny zcela žádné pochybnosti. To značí, že je shromážděn všechen důkazní materiál, který je důležitý pro rozhodnutí. (Stříž, 2010)

Musím podotknout soud provádí hodnocení důkazů podle zásad trestního řízení dle § 2 trestního řádu, zejména v odst. 6, kdy OČTŘ hodnotí, že mezi důkazy nesmí být nesoulady a vše spolu musí být v souladu. Soud zprošťuje obžalovaného obžaloby § 226 trestního řádu, konkrétně podle písm. b), podle kterého není trestný čin.

Rozsudek podle § 226 odst. 1, písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů je definován následovně: *„Soud zproští obžalovaného obžaloby, jestliže na základě důkazů dlužené v hlavním líčení státní zástupce případně doplněný soudem, a to i k návrhům ostatních stran,*

b) v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 205)

Trestní řád říká, že o zproštění obžaloby podle § 226 písm. b) trestního řádu lze učinit rozhodnutí jen tehdy, pokud stíhaný čin není trestným činem. Jestliže pachatel spáchal trestný čin za podmínek nutné obrany ve smyslu § 29 trestního zákoníku, vylučuje se trestnost činu, již v čase, kdy byl spáchán, proto tento skutek není trestným činem.

Tento postup nelze vzít v úvahu, pokud je skutek jiným trestným činem, než jaký v něm viděl soud prvního stupně. To i tehdy, pokud jde o přísnější trestný čin, kterým nemohl odvolací soud uznat obžalovaného vinným. (Jelínek, 2017)

Trestní řád uvádí, jestliže se skutek alespoň částečně stal, avšak není činem protiprávním a nevykazuje znaky skutkové podstaty trestné činu, které jsou uvedené v trestním zákoně pod § 13. Zproštění obžaloby přichází v úvahu i v případě, že dané jednání by mohlo být posouzeno jako přestupek či kárné provinění. Naopak nepřichází v úvahu jeho projednání před příslušným orgánem, například z důvodu promlčení. Po zahájení hlavního líčení nemůže soud přerušit trestní stíhání z důvodu, že jednání není trestným činem a v takovém to případě se jedná o zproštění obžaloby. (Stříž, 2010)

V této situaci se skutkový děj, který tvoří základ obžaloby, vsutku nebo alespoň z části stal, protože v situaci je spatřeno jednání i následek. Prokázané jednání, pro který je obžalovaný stíhán, nevykazuje objektivní i subjektivní znaky skutkové podstaty trestného činu. (Púry, 2013)

6.4 Řádné opravné prostředky

Řádné opravné prostředky proti rozsudku ať již obžalovaný byl vinný nebo zproštěn obžaloby je odvolání. Rozhodnutí odvolacího soudu jsou uvedena v § 253 a následující trestního řádu.

Rozhodnutí odvolacího soudu podle § 258 odst. 1, písm. d) zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, v platném znění je definováno následovně: „*Odvolací soud zruší napadený rozsudek také*

d) bylo-li v přezkoumávané části rozsudku porušeno ustanovení trestního zákona.“

(Trestní předpisy, 2021, s. 209)

Trestní řád udává, že podle § 258 odst. d) jde o nesprávnou interpretaci anebo nesprávnost aplikace trestního práva hmotného, trestního zákoníku, zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a v poslední řadě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. (Púry a Baxa, 2013)

Trestní řád říká, že když se poruší odpovídající ustanovení, které je v trestním zákoně, může dojít k prohlášení o vině, jestliže mělo být kupříkladu jednání posouzeno podle jiného ustanovení zvláštní části trestního zákona. Další příklad je, jestliže byl obviněný uznán vinným v rozporu se zákonem nebo byl nesprávně obžaloby zproštěn. V některých případech se může jednat o chybný výrok trestu, například pokud byla překročena protiprávně horní nebo dolní hranice trestní sazby. Dále se může jednat i o chybné rozhodnutí o způsobu výkonu uloženého trestu, či protiprávní verdikt o ochranném opatření. (Říha, 2017)

Pokud nejsou splněny podmínky okolností vylučujících protiprávnost lze uložit alternativní trest. Je zřejmé, že náhrada škody má přednost před peněžitým trestem.

Nelze uložit peněžitý trest, pokud je jasné, že by byl nevymahatelný. Pokud se zkoumá tato podmínka až po uložení peněžitého trestu, je zapotřebí vyhledat i závazky obviněného, a především jeho vyživovací povinnosti a rozsah povinností k náhradě škodám. (Říha., 2017)

6.5 Mimořádné opravné prostředky

Mimořádné opravné prostředky spadají do kategorie opravných prostředků. Opravný prostředek se zabývá přezkoumáním vydaných rozhodnutí. Jejich cílem je nalézat vady a pochybení, ke kterým během trestního řízení mohlo dojít. Zajišťují ochranu práv účastníků, ale také i zákonnost. (fulsoft.cz, 2012, online)

Jinými slovy lze říci, že účelem mimořádně opravných prostředků je náprava vadných rozhodnutí a procesních postupů, které vedly k nezákonnému rozhodnutí. Mimořádně opravné prostředky lze podat pouze proti pravomocným rozhodnutím, a to za podmínek, pokud byly vyčerpány řádné opravné prostředky.

Mimořádné opravné prostředky napadají rozhodnutí, která už nabyly právní moci, neboli směřuje proti pravomocným rozhodnutím a ovlivňuje sféru práv a povinností určitých adresátů. (Fulsoft.cz, 2012, online)

Máme tři druhy mimořádných opravných prostředků. V první řadě je dovolání, poté následuje stížnost pro porušení zákona a v poslední řadě je návrh na obnovu řízení. (Policie České republiky, 2022, online)

Proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, kterým byl porušen zákon nebo byl chybný postup řízení, může ministr spravedlnosti podat stížnost pro porušení zákona k nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud rozhoduje ve veřejném zasedání. Nejvyšší soud může zamítnout stížnost pro porušení zákona, je-li nepřípustná nebo byla podána pozdě či není důvodná. Pokud soud shledá, že byl porušen zákon vysloví tuto skutečnost rozsudkem.

Stížnost pro porušení zákona dle §266 odst. 1, zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, v platném znění je definována následovně: „(1) Proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, jimž byl porušen zákon nebo které bylo učeno na podkladě vadného postupu řízení, může ministr spravedlnosti podat u Nejvyššího soudu stížnost pro

porušení zákona. Nestanoví-li zákon jinak, není proti rozhodnutí Nejvyššího soudu stížnost pro porušení zákona přípustná.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 214)

Trestní řád říká, že podle odstavce 1 předchozího § je zřejmé, že stížnost pro porušení zákona musí mířit proti pravomocnému rozhodnutí soudu či státního zástupce. Právní moc je klíčovou vlastností rozhodnutí znamenající jeho nezměnitelnost. Nezměnitelností se podle Fenyka a kol. rozumí, v rámci soudního sporu, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, že nelze o skutku, který byl předmětem daného jednání, nadále nebo znovu jednat. (Stříž, 2010)

Trestní řád udává, že stížnost pro porušení zákona spadá do oblasti mimořádně opravných prostředků, kterou může podat orgán státu zákonem, který je k tomu určený a pověřený, proti pravomocným rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení, kterými byl porušen zákon a jednali protiprávně. Znázorňuje porušení zájmu na zachování stability a neměnnosti rozhodnutí, které vydal orgán činný v trestním řízení, jen proto, aby bylo dosaženo bezvýhradného souladu určitých rozhodnutí se zákonem. (Říha a Sovák, 2017)

Stížnost pro porušení zákona lze podat pouze proti pravomocně skončených věcí. Pod porušením zákona se chápe, že byl porušen buď trestní řád nebo trestní zákoník, respektive trestně právních norem. Může jít o porušení i z jiných oblastí právního řádu.

Nemusí jít pouze u porušení určité normy, které jsou vydané v zákoně, ale může se jednat i o obecně závazné právní normy, které nalezneme ve Sbírce zákonů ČR. Stížnost nelze podat například proti opatření soudu, proti opatření předsedy senátu nebo státního zástupce. (Říha a Sovák, 2017)

Stížnost pro porušení zákona dle §268 odst. 2, zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů je definována následovně: „(2) *Shledá-li Nejvyšší soud, že zákon porušen byl, vysloví rozsudkem, že napadeným rozhodnutím, případně jeho částí (§ 266 odst. 3) nebo v řízení, jež takovému rozhodnutí předcházelo, byl porušen zákon.*“ (Trestní předpisy, 2021, s. 215)

Trestní řád udává, pokud nejsou podmínky, aby soud rozhodl podle odstavce jedna, vysloví se Nejvyšší soud výrokem, že byl porušen zákon. Tím se chápe, že zákon byl porušen rozhodnutím napadením stížností z důvodu pro porušení zákona. Jeho oddělitelným verdiktem nebo částí napadeného usnesení, které se vztahuje k určitým osobám, na které byla stížnost pro porušení zákona omezena. Zákon mohl být také porušen v řízení, které napadenému rozhodnutí předcházelo. Lze hovořit o takzvaném

akademickém výroku. Tímto výrokem nedochází ke zrušení napadaného rozhodnutí ani jeho určitého kousku a nedotýká se ani jeho právní moci. Vyslovení akademického výroku je přípustné v potaz, jestliže byl zákon porušen ve směru jiném, než v neprospěch obviněného, takzvaně v jeho užitek anebo užitek či neprospěch jiné osoby. (Stříž, 2010)

Trestní řád uvádí, že porušení zákona se obvykle vyslovuje v ustanovení, ve kterém byl porušen, popřípadě v nesprávně použitém ustanovení. Jestliže mohl odvolací soud chybné jednání, kterého se dopustil soud prvního stupně, uvést do pořádku a neudělal tak, je vysloveno porušení zákona rozhodnutím soudu odvolacího a v jednání, které tomuto rozhodnutí předcházelo. (Říha a Sovák, 2017)

Pokud byl porušen zákon v neprospěch obviněného, zruší soud výrok uvedený výše a to v § 268 odst. 2 trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Pokud Nejvyšší soud zruší i pouze část výroku o vině, zruší zároveň i celý trest.

7 Znalost okolností vylučujících protiprávnost občanů České republiky

Poslední kapitola mé bakalářské práce se věnuje výzkumnému šetření. Výzkumné šetření za zabývá, zda jsou všechny okolnosti vylučující protiprávnost v podvědomí české populace, a kromě toho se ještě zabývá obecnou znalostí okolností vylučujících protiprávnost. Domnívám se, že je důležité zjistit celkovou informovanost těchto okolností, neboť se s nimi můžeme setkat v běžném každodenním životě.

7.1 Metodologie výzkumného šetření

V empirickém šetření byla použita kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření u široké veřejnosti. Dotazník byl zcela anonymní a dobrovolný.

Široká veřejnost je podle národního pedagogického institutu České republiky definována jako všichni občané České republiky, kteří jsou starší osmnácti let. (Narodniklasifika.cz, 2014, online) V rámci této bakalářské práce lze říct, že široká veřejnost je zde chápána jako česká populace.

Gavora definuje dotazník jako nejefektivnější metodu zjišťování údajů, který získává hromadné písemné informace. (Gavora, 2010)

Šetření bylo realizováno elektronickou formou pomocí formuláře Google. Dotazník obsahuje 18 otázek. 17 otázek je uzavřených a pouze jedna je otevřená. Celý dotazník je rozdělen do tří sekcí. Prvních pět otázek je demografických pro lepší poznání respondentů. Šestá až dvanáctá otázka jsou zaměřené na pojmy, které souvisí s okolnostmi vylučující protiprávnost. Třináctá až osmnáctá otázka jsou zaměřeny na samotné příklady okolností. Jeho vyhodnocování bylo zpracováno pomocí grafů v programu Microsoft Excel.

Sběr dat probíhal mezi všemi věkovými skupinami napříč celou českou republikou. Dotazník byl rozeslán několika způsoby, jako například sdílení pomocí Facebookem, emailovou korespondencí, či tištěným způsobem na střední školu BPA Malé Svatoňovice a Českou poštu Jičín. Sběr potřebných dat byl realizován v únoru až březnu 2023 a celkově se mi podařilo nasbírat 160 respondentů. Výzkumný soubor tvořila česká populace, přičemž z výsledků vyplývá, že se výzkumu zúčastnilo 62,5 % žen a 37,5 % mužů.

Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, zda jsou v podvědomí české populace všechny okolnosti vylučující protiprávnost. Dále jsem zjišťovala, zda lidé dokáží rozlišit jednotlivé okolnosti a jestli jsou schopni jednotlivé okolnosti aplikovat na příkladech.

Česká populace je podle sociologické encyklopedie definována jako soubor obyvatelstva žijící na určitém území. V tomto případě se bere území v rámci celé České republiky. Populace je z latinského *populus*, v překladu značí lid neboli národ. (Nešpor, 2018, online)

Výzkumný problém zní: Jaká je obecná znalost okolností vylučujících protiprávnost.

Na základě předvýzkumu nebyly zjištěny žádné statistiky, analýzy ani výzkumy. Z důvodu absence relativních zdrojů kvantitativně orientovaného výzkumného šetření byla využita bakalářská práce Andrey Polákové, která se zabývala tématem: Znalost práva obyvatel České republiky v oblasti okolností vylučující protiprávnost činu.

Podle výzkumného problému byly stanoveny dva výzkumné předpoklady:

- **Předpoklad č. 1:** Více než polovina respondentů má v podvědomí okolnosti vylučující protiprávnost. (Předpokladem se zabývají otázky č. 6, 7, 8, 9, 10, 12)
- **Předpoklad č. 2:** Více než polovina respondentů dokáže rozlišit nutnou obranu od krajní nouze. (Předpokladem se zabývají otázky č. 8, 10, 13 a 14)

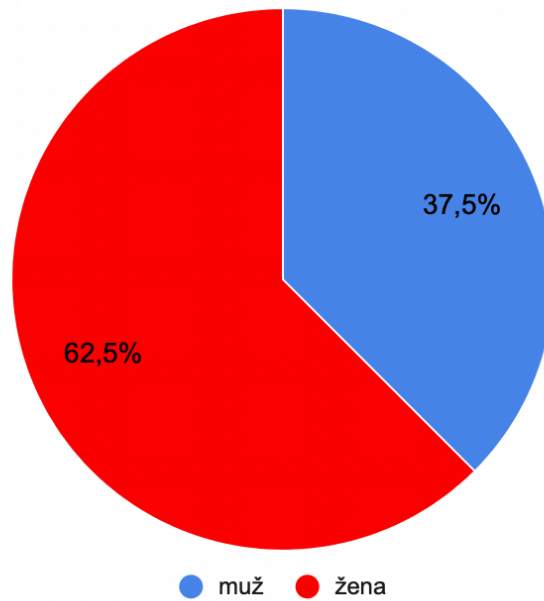
Předpoklad č. 1 se týká znalosti pojmu okolností vylučujících protiprávnost, který je podložen výzkumným šetřením od Andrey Polákové z bakalářské práce na téma Znalost

práva obyvatel České republiky v oblasti okolností vylučující protiprávnost činu. Z jejího výzkumného šetření vyplývá, že více než 57 % populace má znalost v oblasti okolností vylučujících protiprávnost.

Předpoklad č. 2, se týká rozlišení nutné obrany od krajní nouze. I tento předpoklad je podložen výzkumným šetřením od Andrey Polákové z bakalářské práce na téma Znalosti práva obyvatel České republiky v oblasti okolností vylučující protiprávnost činu. Z jejího výzkumného šetření vyplývá, že více než 83 % respondentů dokázalo odlišit nutnou obranu od krajní nouze.

7.2 Analýza výzkumného šetření

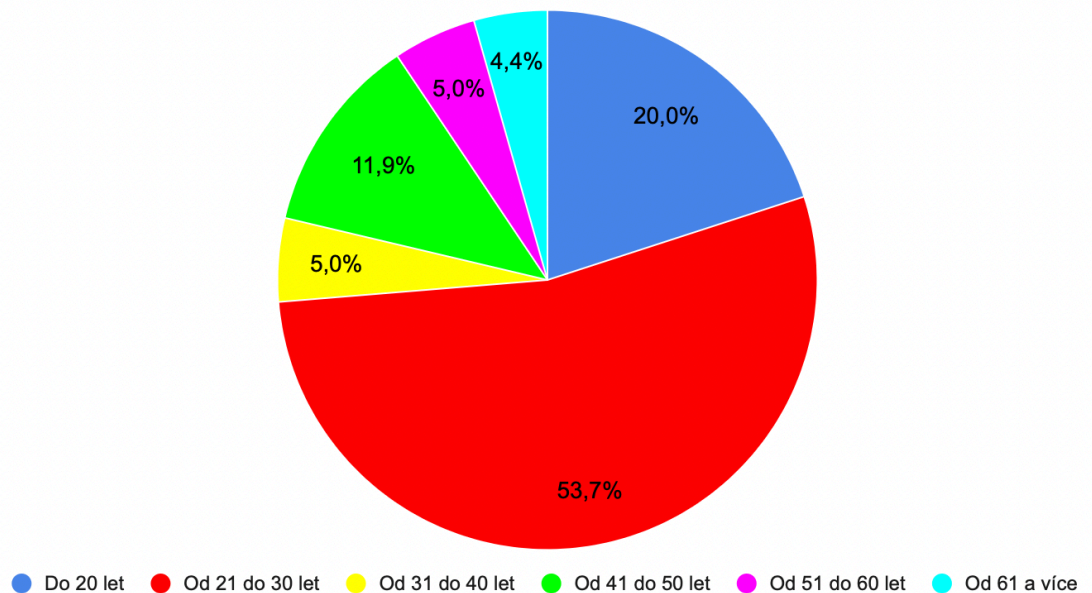
Vaše pohlaví?

Graf 1: Pohlaví

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 160 respondentů. V grafu můžeme vidět, že převážnou část zastupují ženy 100 (62,5 %) a muži v počtu 60 (37,5 %).

Váš věk?

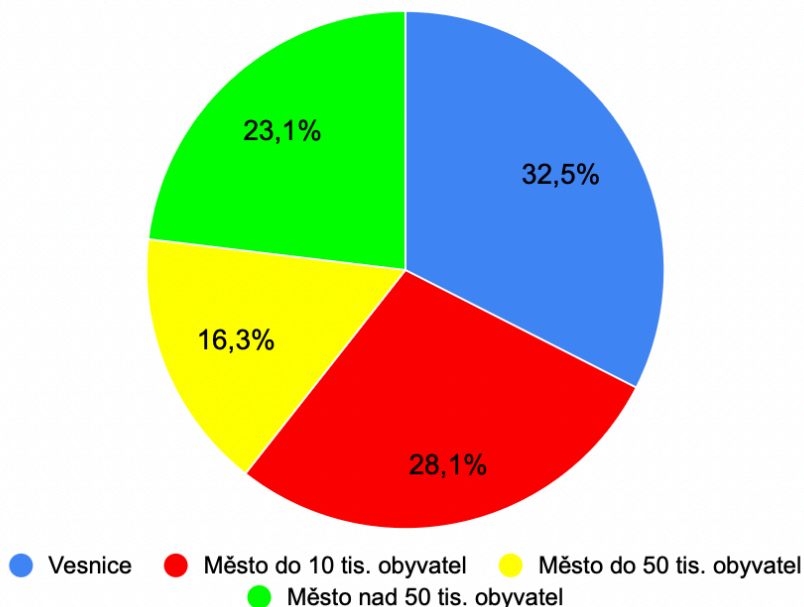
Graf 2: Věk

Otázka č. 2 se zaměřuje na věk respondentů. První kategorií do 20 let tvořilo 32 respondentů (20 %). Více jak polovina respondentů byla ve věku od 21 do 30 let

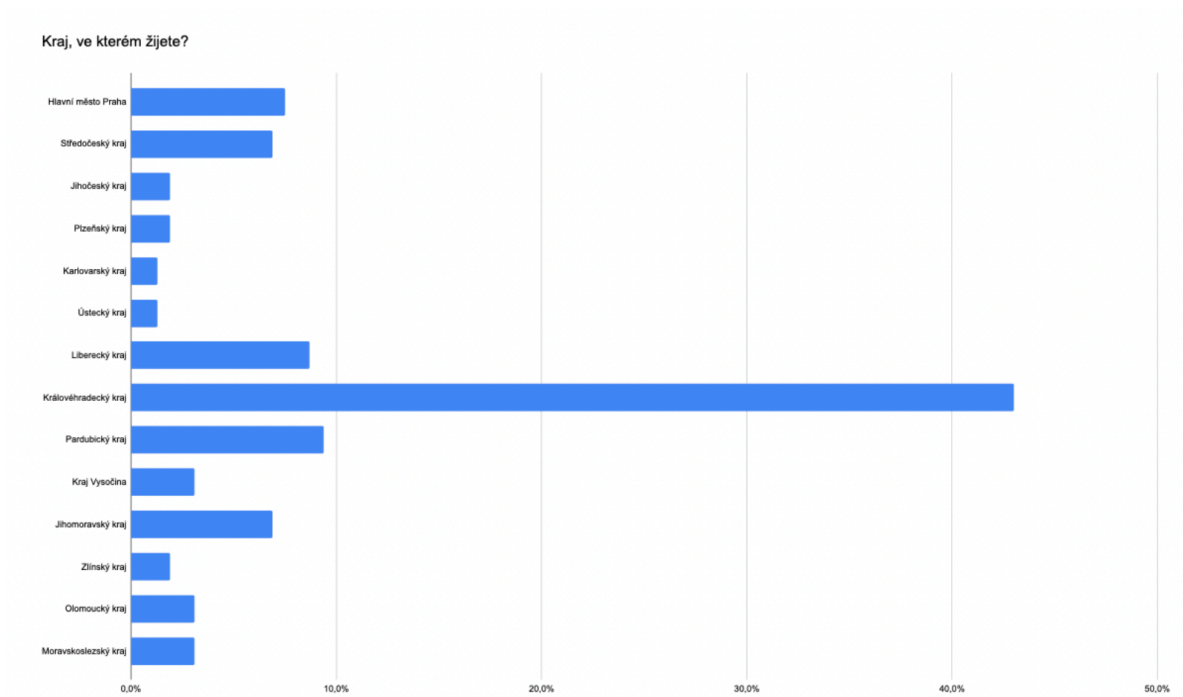
zastoupena 86 lidmi (53,7 %). Třetí kategorie byla ve věkovém rozmezí od 31 do 40 let v celkovém počtu 8 dotazovaných (5 %). Poté mám věkovou hranici od 41 do 50 let, kterou tvoří 19 účastníků průzkumu (11,9 %). V neposlední řadě máme respondenty ve věku od 51 do 60 let v počtu (který je shodný s věkovou kategorií od 31 do 40 let v množství) 8 lidí (5 %). V poslední řadě máme nejméně zastoupenou kategorii ve věku od 61 let a více a to 7 respondenty (4,4 %).

Jaké je Vaše aktuální bydliště?

Graf 3: Bydliště

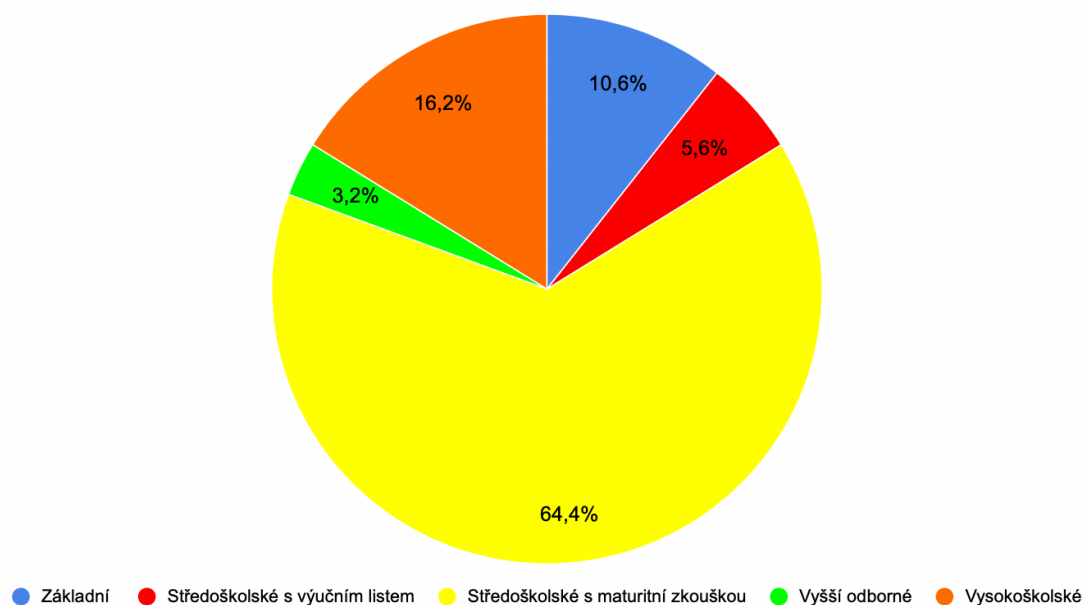
V této otázce jsem se zaměřovala na aktuální bydliště dotazovaných. Největší část tvořili respondenti žijící na vesnici, a to v počtu 52 (32,5 %). S druhým nejvyšším výsledkem je zastoupeno město do 10 tis. obyvatel v počtu 45 dotazovaných (28,1 %). Nejméně tvořili lidé žijící ve městě do 50 tis. obyvatel v celkovém zastoupení 26 účastníků výzkumného šetření (16,3 %). Lidí, kteří žijí ve městě nad 50 tis. obyvatel, bylo 37 (23,1 %).

Graf 4: Kraj

Tento graf znázorňuje kraje, ze kterých respondenti odpovídali. Nejvíce zastoupeným krajem byl Královéhradecký kraj, a to celkovým počtem 69 osob (43 %). Dále 15 (9,4 %) účastníků výzkumného šetření odpovědělo z Pardubického kraje. Z Libereckého kraje na tento dotazník odpovědělo 14 respondentů (8,7 %). Hlavní město Praha je zastoupena 12 dotazovanými (7,5 %). Ze Středočeského kraje odpovědělo 11 respondentů (6,9 %) a ve stejném počtu odpověděli respondenti z Jihomoravského kraje. 5 lidí (3,1 %) odpovědělo z kraje Vysočina a současně z Olomouckého a Moravskoslezského kraje. Jihočeský, Plzeňský a Zlínský kraj měl po 3 dotazovaných (1,9 %). Nejméně zastoupenými kraji jsou Karlovarský a Ústecký ve stejném počtu a to 2 osob (1,3 %).

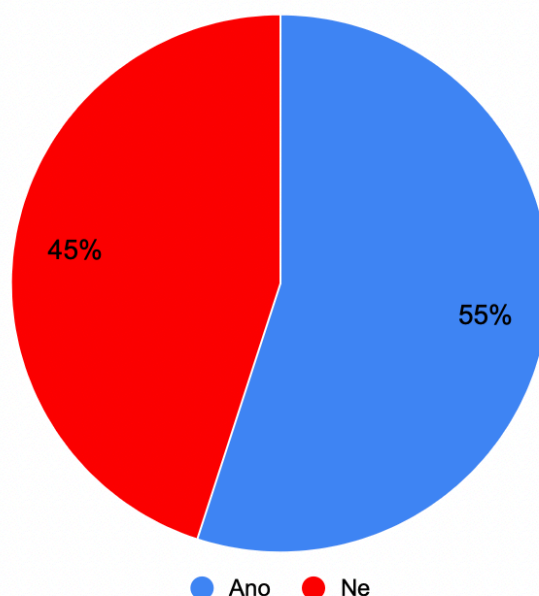
Dosažené vzdělání ?

Graf 5: Vzdělání

Následující graf zkoumá dosažené vzdělání dotazovaných. Základní vzdělání mělo 17 respondentů (10,6 %). Středoškolské s výučním listem zde zastupuje 9 osob (5,6 %). Nadpoloviční počet tvoří lidé, kteří vystudovali střední školu s maturitní zkouškou v celkovém počtu 103 občanů České republiky (64,4 %). Nejmenší skupinu představují respondenti s vyšším odborným vzděláním v množství 5 dotazovaných (3,2 %). Poslední kategorií jsou lidé, jež mají vysokoškolské vzdělání v kvantu 26 (16,2 %).

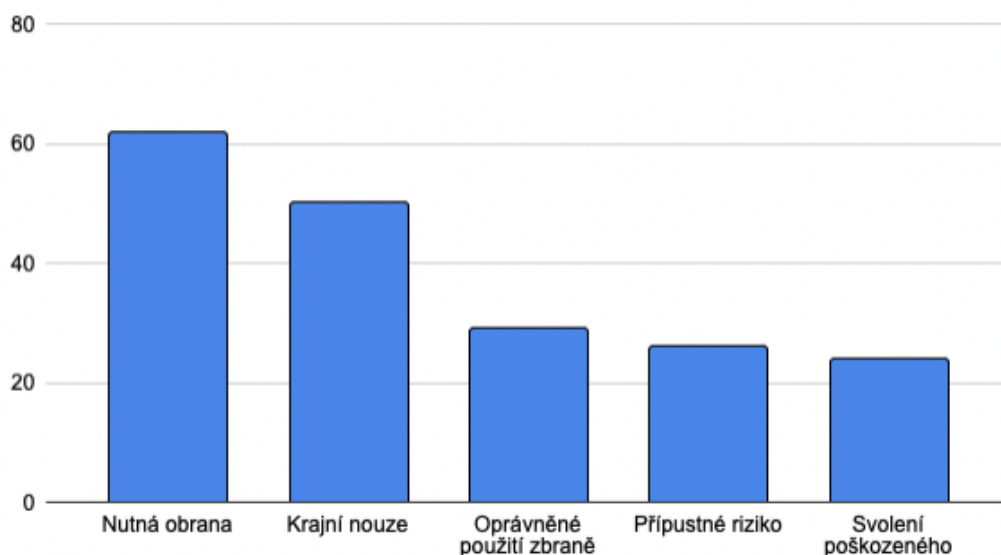
Znáte některé okolnosti vylučující protiprávnost?

Graf 6: Okolnosti vylučující protiprávnost

Otázka č. 6 zkoumala, zda respondenti znají některé okolnosti, které vylučují protiprávnost. Kladně odpovědělo více než polovina a to 88 dotazovaných (55 %). Zbýlých 72 respondentů (45 %) nevědělo či si nevybavilo, jaké jsou okolnosti vylučující protiprávnost.

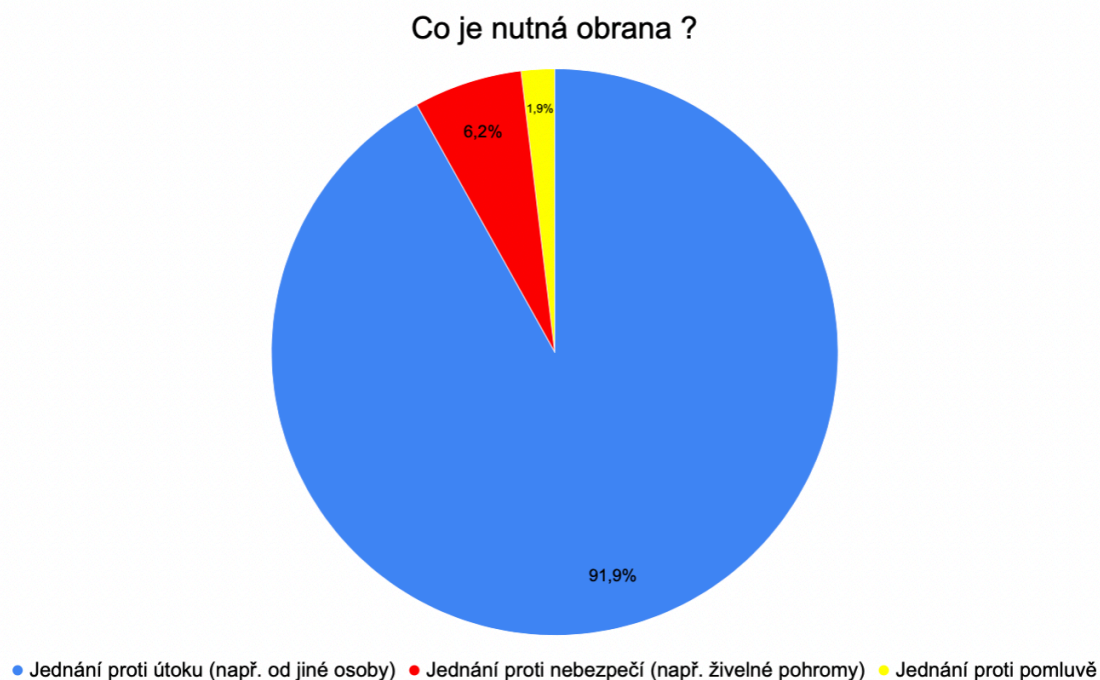
Jaké znáte okolnosti vylučující protiprávnost? Vyjmenujte

Graf 7: Jaké znáte okolnosti vylučující protiprávnost.

Tento graf je spojen s předešlou otázkou. Pokud na předchozí otázku respondenti odpověděli kladně, tak se jim ukázala tato otevřená otázka, kde měli respondenti vyjmenovat jednotlivé okolnosti. Této otázky se účastnilo 88 respondentů. Nejvíce byla

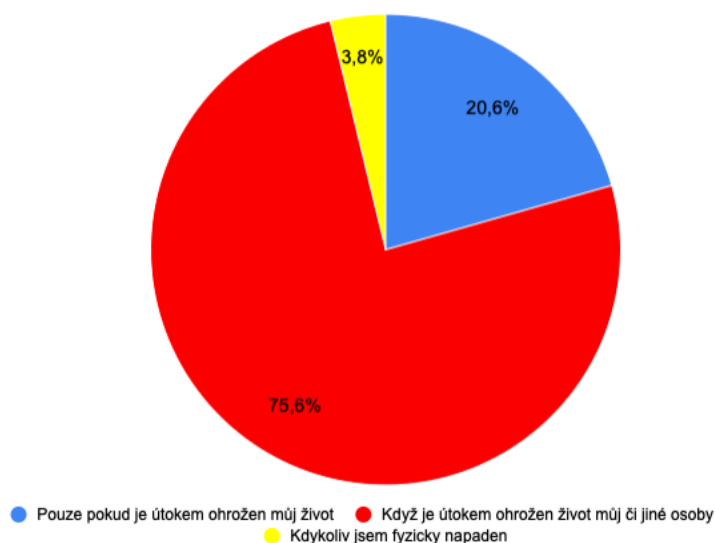
zastoupena nutná obrana s 62 odpověďmi (70,4 %). Poté následovala krajní nouze, kterou napsalo 50 dotazovaných (56,8 %). Na třetím místě skončilo oprávněné použití zbraně, na které si vzpomnělo 29 (32,9 %) účastníků dotazníkového šetření. Předposlední je přípustné riziko s 26 odpověďmi (29,5 %). Nejméně si lidé vzpomněli na svolení poškozeného. Svolení poškozeného napsalo pouze 24 osob (27,2 %). 6 lidí (6,8 %) se domnívá, že ví, co jsou okolnosti vylučující protiprávnost. Těchto 6 lidí na tuto otázku neodpovědělo správně, protože napsali, například, že okolnost vylučující protiprávnost je zdravotní stav, nepřičetnost, nedovršení 15 let, nesvéprávnost, trestný čin nebo také někdo napsal odpověď: nemůžu zabít, kdybych měl být zabit. Pouze 18 respondentů (20,4 %) si vzpomnělo na všechny okolnosti, které vylučují protiprávnost.

Graf 8: Nutná obrana

Tento graf pojednává o tom, zda dotazovaní vědí, co je to nutná obrana. Převážná většina respondentů vědí, co je to nutná obrana, a to přesně 147 odpovídajících (91,9 %) zodpovědělo, že se jedná o jednání proti útoku. 10 lidí (6,2 %) odpovědělo chybnou odpovědí, protože se domnívají, že nutná obrana je jednání proti nebezpečí. Pouze u 3 respondentů (1,9 %) je taktéž zaznamenána chybná odpověď, a to z důvodu, že si myslí, že nutná obrana je jednání proti pomluvě.

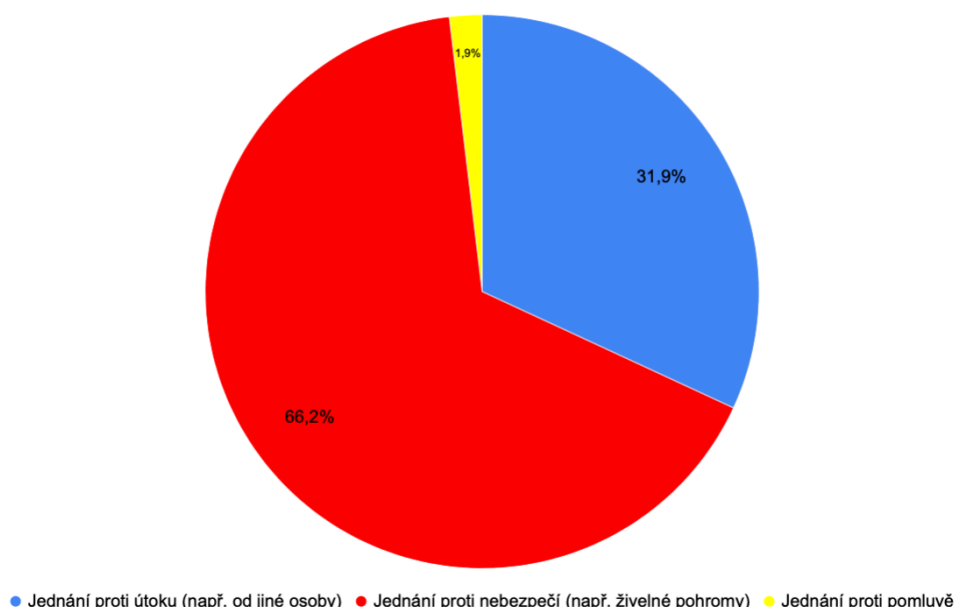
Kdy mohu při obraně použít střelnou zbraň?

Graf 9: Použití zbraně

Graf č. 9 zjišťoval dotazovaných, zda vědí, kdy mohou při obraně použít střelnou zbraň. 33 účastníků výzkumného šetření (20 %) odpovědělo, pouze pokud je útokem ohrožen můj život, což je pouze částečná odpověď na dotazovanou otázku. $\frac{3}{4}$ respondentů odpovědělo správně tedy 121 osob (75,6 %), když je útokem ohrožen život můj či jiné osoby. Špatná odpověď je zaznamenána u 6 respondentů (3,8 %), kdy se domnívají, že zbraň mohou použít kdykoliv, kdy jsou fyzicky napadeni.

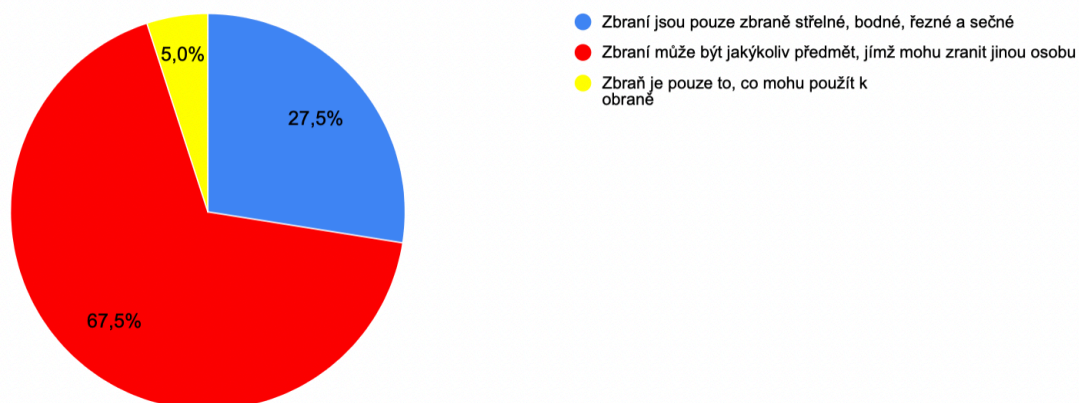
Co je krajní nouze ?

Graf 10: Krajní nouze

V této otázce jsem se zaměřila, zda účastníci výzkumného šetření vědí, co je to krajní nouze. 1/3 respondentů, 51 osob (31,9 %) odpovědělo mylně, protože se domnívají, že krajní nouze je jednání proti útoku. Více než polovina, 106 respondentů (66,2 %), odpovědělo správně na otázku co je to krajní nouze, jelikož trestní zákoník definuje, že se jedná o jednání proti nebezpečí. Pouze u 3 dotazovaných (1,9 %) byla zaznamenána špatná odpověď, poněvadž se domnívají, že krajní nouze je jednání proti pomluvě.

Co je považováno za zbraň v trestněprávním smyslu?

Graf 11: Co je to zbraň

Předposlední otázka na znalost pojmů se zabývá, co je považováno za zbraň v trestně právním pojmu. Špatně odpovědělo 44 respondentů (27,5 %) protože mají za to, že zbraní v trestně právním smyslu je zbraň střelná, bodná, řezná a sečná. Zbraní střelnou, bodnou, řeznou a sečnou se rozumí dle zákona o zbraní a střelivu, nikoliv z trestně

právního pojetí. Správná odpověď je zaznamenána u 108 dotazovaných (67,5 %), jelikož si myslí, že se jedná o jakýkoliv předmět, jimž mohu zranit jinou osobu. 8 respondentů (5 %) odpovědělo taktéž špatně, jelikož se domnívají, že zbraní je pouze to, co mohu použít k obraně.

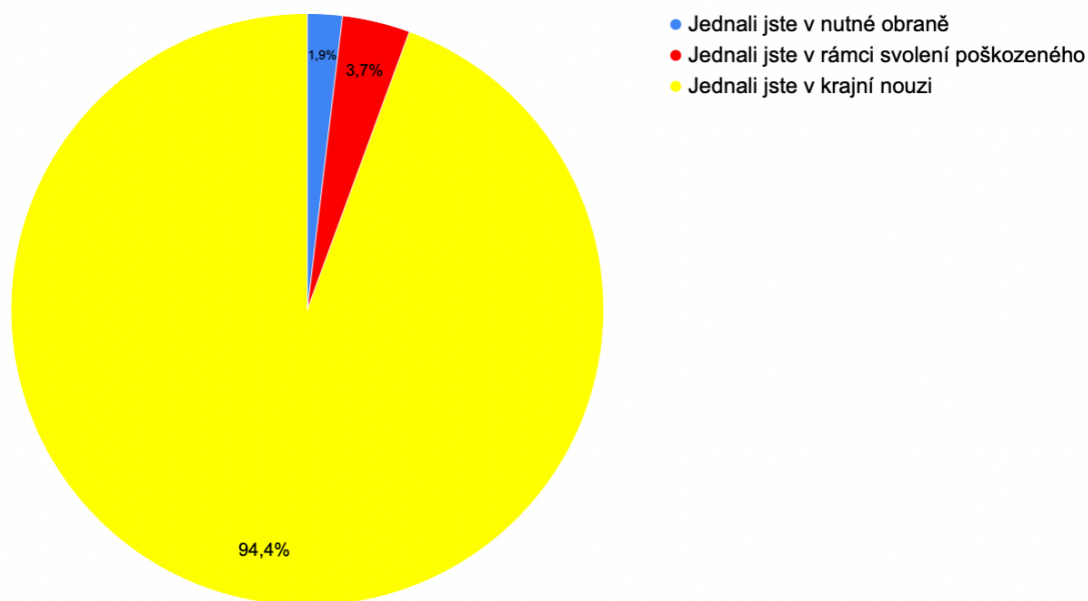

Graf 12: Oprávněné použití zbraně

Poslední otázka v rámci znalosti pojmů zkoumala, zda respondenti vědí, co je oprávněné použití zbraně. 22 dotazovaných (13,8 %) odpovědělo špatně, jelikož si myslí, že zbraň můžou použít vždy, pokud vlastní zbrojní průkaz. Špatnou odpověď máme taktéž u 56 účastníků výzkumného šetření (35 %), poněvadž mají za to, že zbraň mohou použít, pokud se cítí ohroženi. Správná odpověď na tuto otázku je, že zbraň může být použita pouze při výkonu specifického povolání a více než polovina, přesněji 82 respondentů (51,2 %), odpovědělo správně.

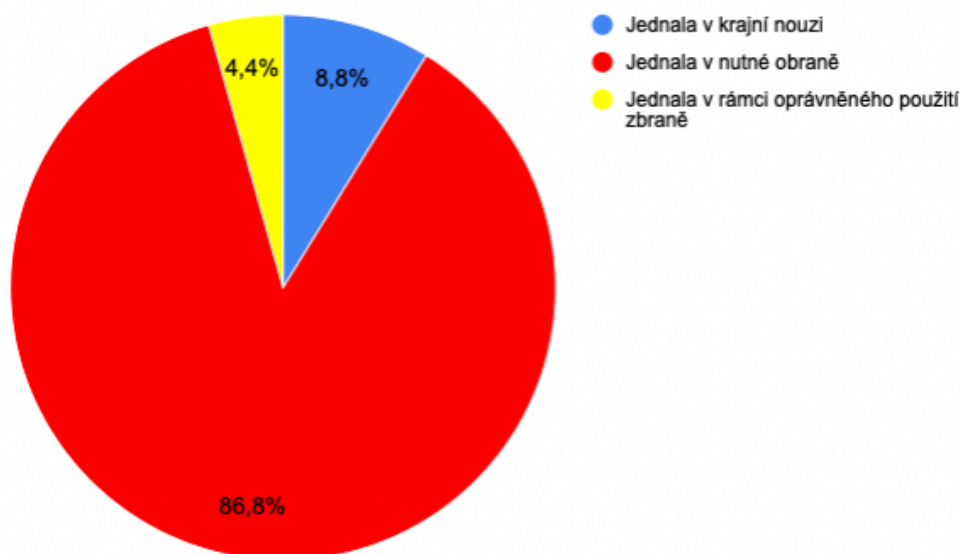
Příkladová otázka č. 1

Graf 13: Příkladová otázka č. 1

Otázka č. 13 byla první na příkladové otázky. Otázka zněla: „*Během letního parného dne jste se rozhodli jet na nákup. Při výstupu z auta jste si všimli, že vedle vás je zaparkované auto, ve kterém je připoutané hrající si dítě. Po hodině nakupování se vracíte zpět k autu a vidíte, že dítě je stále připoutané, ale nereaguje na vaše klepání na okno auta. Domníváte se, že po hodině v parném dnu je dítě dehydratované. Poté co jste zkusili, zda je auto odemknuté jste rozbili okno a dítě vytáhli z auta. V jaké okolnosti jste jednali?*“ 3 respondenti (1,9 %) na danou otázku odpovědělo chybně a to protože se domnívají, že by jednali v nutné obraně. 6 dotazovaných (3,7 %) taktéž odpovědělo špatně, jelikož si myslí, že by jednali v rámci svolení poškozeného. Téměř u většiny 151 osob (94,4 %) byla zaznamenána správná odpověď na daný příklad, poněvadž by jednali za podmínek krajní nouze.

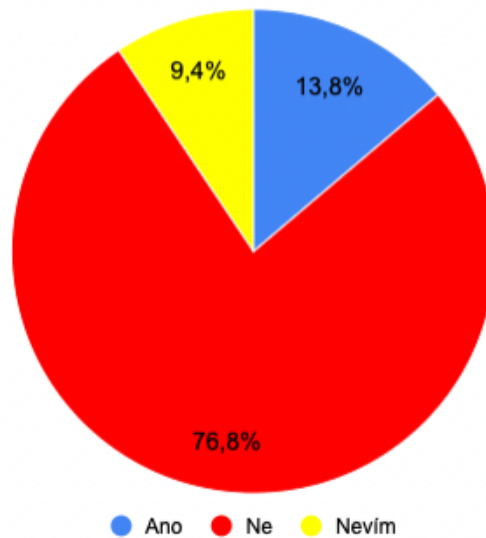
Příkladová otázka č. 2

Graf 14: Příkladová otázka č. 2

Graf č. 14 byla druhá příkladová otázka, která zněla: „Při procházce se psem jste si všimli, že na ulici se hádají dva muži se ženou. Jeden z mužů dá pěstí ženě do obličeje a ta následně padá na zem. Druhý muž do ženy začal kopat. Žena sahá do kabelky a vytahuje vystřelovací nůž, kterým zasáhne stehno jednoho z útočníků. V ten moment se útočníci dávají na útěk. Jak podle Vás jednala žena?“ 139 respondentů (86,8 %) zodpovědělo, že by jednali v nutné obraně, a tudíž na tuto otázku odpovědělo správně. Chybně odpovědělo 14 dotazovaných (8,8 %) neboť se domnívají, že žena jednala v krajní nouzi. Mylnou odpověď mělo 7 osob (4,4 %) protože si myslí, že by žena jednala v rámci oprávněného použití zbraně.

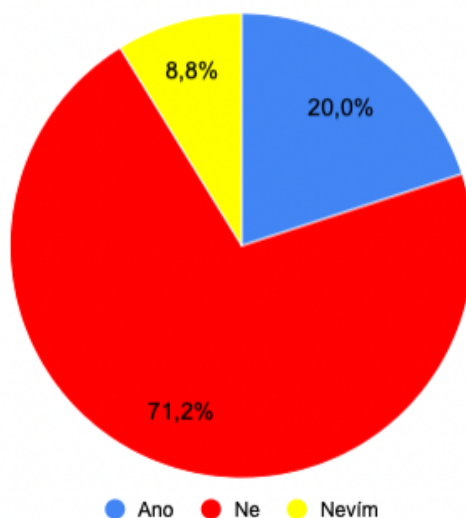
Příkladová otázka č. 3

Graf 15: Příkladová otázka č. 3

Příkladová otázka č. 3: „*V podvečerních hodinách se vracíte domů z oslavy, kde jste požili alkohol. Doma na vás čeká syn, který trpí silnou bolestí břicha. Vy se domníváte, že syna je potřeba odvézt do nemocnice i když máte po ruce funkční mobilní zařízení či ochotné sousedy, kteří by Vašeho syna odvezli. V podnapilém stavu odvezete syna do nemocnice sám. Jednáte v krajní nouzi?*“ Na příkladovou otázku slovem neví odpovídalo 15 respondentů (9,4 %). Špatnou odpověď, která zněla ano, zvolilo 22 dotazovaných (13,8 %). $\frac{3}{4}$ účastníků, 123 osob (76,8 %), zodpovědělo příkladovou otázku správně, jelikož dali slovo ne.

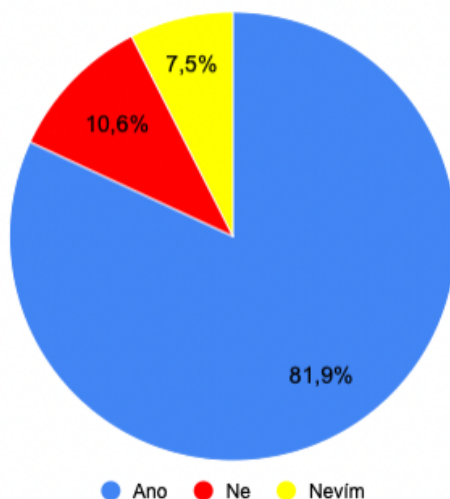
Příkladová otázka č. 4

Graf 16: Příkladová otázka č. 4

16. otázka se zaměřovala na svolení poškozeného. Otázka byla koncipovaná: „*Váš kamarád trpí smrtelnou a nevléčitelnou nemocí. Vy jste lékař a Váš přítel vás požádá o to, abyste ho usmrtil a ukončil jeho trápení. Nakonec se rozhodnete mu vyhovět. Jednali jste v rámci svolení poškozeného?*“ Nevím je zastoupeno 14 účastníky (8,8 %). Chybně odpovědělo 32 respondentů (20 %), protože si myslí, že by jednali v rámci svolení poškozeného. Správnou odpovědí je ne, kterou odpovědělo 114 dotazovaných (71,2 %).

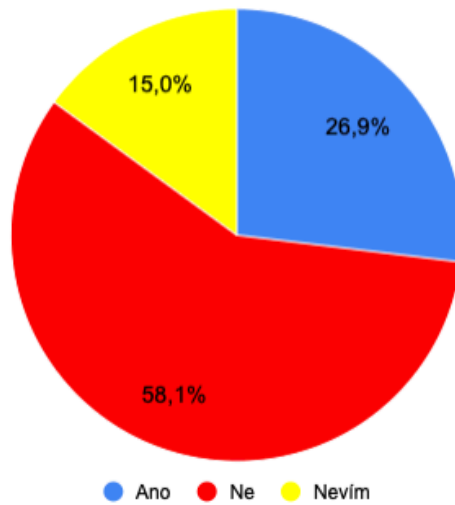
Příkladová otázka č. 5

Graf 17: Příkladová otázka č. 5

Předposlední otázka zněla: „*Jste profesionální boxer a při zápasu vám soupeř za účelem výhry zlomil nos. Jedná se o přípustné riziko?*“ 12 respondentů (7,5 %) odpovědělo neví. Špatná odpověď, ne, zazněla u 12 dotazovaných (10,6 %). Správná odpověď byla ano a na tu odpovědělo 131 osob (81,9 %).

Příkladová otázka č. 6

Graf 18: Příkladová otázka č. 6

Poslední otázka byla zaměřená na nutnou obranu, která zní: „*Jdete venku po ulici a vidíte, jak se k vám přibližuje muž, který vás delší dobu sleduje. Vidíte, jak muž zrychluje tempo chůze a zhruba 10 metrů od vás vytahuje nůž. Bez varování na něj vytáhnete legálně drženou zbraň a muže střelíte do oblasti hrudníku. Muž na následky zranění na místě podlehl. Jedná se o nutnou obranu?*“ Odpověď nevíím je zaznamenána u 24 účastníků dotazníku (15 %). Chybná odpověď ano zazněla u 43 respondentů (26,9 %). Správně odpověděla více než 1/2 dotazovaných a to přesněji 93 osob (58,1 %), neboť na danou otázku odpověděli ne.

7.3 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

V předchozí kapitole bylo analyzované výzkumné šetření na téma okolnosti vylučující protiprávnost. Výsledky byly znázorněny pomocí grafů. Výzkumného šetření se zúčastnila česká populace z každého kraje České republiky. Celkový počet respondentů byl 160 osob. Skupinu respondentů tvořilo 100 žen a 60 mužů.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda jsou v podvědomí české populace všechny okolnosti vylučující protiprávnost. Dále jsem zjišťovala, zda lidé dokáží rozlišit jednotlivé okolnosti a jestli jsou schopni jednotlivé okolnosti aplikovat na příkladech. Dotazník se skládal z 18 otázek, 17 otázek bylo formou uzavřených odpovědí a pouze jedna byla formou otevřené odpovědi.

Součástí výzkumného šetření bylo ověření stanovených předpokladů.

Předpoklad č. 1: Více než polovina respondentů má v podvědomí okolnosti vylučující protiprávnost. Předpoklad se vztahoval k otázkám 6, 7, 8, 9, 10 a 12. Otázka č. 6 zjišťovala, zda respondenti znají okolnosti vylučující protiprávnost. Více než polovina respondentů, přesněji 55 %, odpověděla kladně. Zbýlých 45 % si nedokázalo vybavit, co se pod tímto názvem skrývá. Otázka č. 7 se vázala na otázku č. 6. když respondenti v otázce č. 6 odpověděli kladně byli přeměrováni na tuto otevřenou otázku, které se účastnilo 88 respondentů. 82 lidí odpovědělo správně, kde vyjmenovali jednotlivé okolnosti. Někteří si vzpomněli na všechny okolnosti vylučující protiprávnost a někteří si vzpomněl pouze na jednu. 6 lidí neodpovědělo správně, co jsou to okolnosti vylučující protiprávnost. Pod číslem 8 jsem zjišťovala, zda respondenti vědí, co je to nutná obrana. Téměř většina účastníků dotazníku, a to 91,9 %, vědělo, že je nutná obrana jednání proti útoku. 8,1 % odpovědělo mylně. Otázka č. 9 se ptala, kdy mohou respondenti při obraně použít střelnou zbraň. Více než $\frac{3}{4}$ dotazovaných 75,6 % odpovědělo správně, jelikož dali odpověď, když je útokem ohrožen život můj či jiné osoby. 24,4 % účastníků dotazníku odpovědělo chybně. Předposlední otázka, která se vztahovala k předpokladu č. 1 zkoumala, zda dotazovaní vědí, co je to krajní nouze. 66,3 % odpovědělo správně, že krajní nouze je jednání proti nebezpečí. 33,7 % neopovědělo správně. Poslední otázka vztahující se k předpokladu č. 1 zkoumala, zda občané České republiky vědí, co je oprávněné použití zbraně. 51,2 % odpověděla správně, protože se domnívají, že zbraň může být použita pouze při výkonu specifického povolání. 48,8 % respondentů odpovědělo mylně. Všechny otázky potvrdily předpoklad č. 1.

Předpoklad č. 2: Více než polovina respondentů dokáže rozlišit nutnou obranu od krajní nouze. Předpoklad se vztahoval k otázkám 8, 10, 13 a 14. Otázka č. 8, jak již jsem výše zmínila, zjišťovala, zda respondenti vědí, co je to nutná obrana. Téměř většina účastníků výzkumného šetření 91,9 % vědělo, že je nutná obrana jednání proti útoku. 8,1 % odpovědělo chybně. Otázka č. 10 zkoumala, zda dotazovaní vědí, co je to krajní nouze. 66,3 % odpovědělo správně, že krajní nouze je jednání proti nebezpečí. 33,7 % neopovědělo správně. Předposlední otázka vztahující se k předpokladu č. 2 byla příkladová otázka, která zněla: *„Během letního parného dne jste se rozhodli jet na nákup. Při výstupu z auta jste si všimli, že vedle vás je zaparkované auto, ve kterém je připoutané hrající si dítě. Po hodině nakupování se vracíte zpět k autu a vidíte, že dítě je stále připoutané, ale nereaguje na vaše klepání na okno auta. Domníváte se, že po hodině v parném dnu je dítě dehydratované. Poté co jste zkusili, zda je auto odemknuté jste rozbili okno a dítě vytáhli z auta. V jaké okolnosti jste jednali?“* Většina respondentů 94,4 % na tuto otázku odpověděla správně, že by jednali v krajní nouzi. Zbýlých 5,6 % dotazovaných odpovědělo špatně. Poslední otázka č. 14, která zjišťovala předpoklad č. 2 zněla: *„Při procházce se psem jste si všimli, že na ulici se hádají dva muži se ženou. Jeden z mužů dá pěstí ženě do obličeje a ta následně padá na zem. Druhý muž do ženy začal kopat. Žena sahá do kabelky a vytahuje vystřelovací nůž, kterým zasáhne stehno jednoho z útočníků. V ten moment se útočníci dávají na útěk. Jak podle Vás jednala žena?“* 86,9 respondentů odpověděla správně, že by jednali v nutné obraně. 13,1 % dotazovaných odpovědělo chybně. I zde všechny otázky potvrdily předpoklad č. 2.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala okolnostmi vylučující protiprávnost a jejich znalostí u široké veřejnosti. Hlavním cíle bakalářské práce bylo zjistit, zda jsou všechny okolnosti vylučující protiprávnost v podvědomí české populace.

Bakalářská práce byla rozdělena do 6 teoretických kapitol. První kapitola se zaměřovala na pojem okolnosti vylučující protiprávnost. Následující kapitola popisovala jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost, kterými jsou krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Třetí kapitola se věnovala excesům, které protiprávnost vylučují. V další kapitole jsou popsány rozdíly mezi krajní nouzí a nutnou obranou jako nejčastější okolnosti vylučující protiprávnost. Předposlední kapitola v teoretické části je věnována příkladů z praxe. Jsou zde uvedené jak kladné, tak i záporné příklady jednotlivých okolností. Poslední kapitola v teoretické části zahrnuje procesní důsledky v různých stádiích trestního řízení. V podkapitole je popsána polehčující okolnost. Další podkapitola pojednává o přípravném řízení, které zahrnuje §159a odložení nebo jiné vyřízení věci a zastavení trestního stíhání podle §172 odst. 1 písm. b). Třetí podkapitola se zaměřena na řízení před soudem, kde pojednávám o rozhodnutí dle §188 odst. 1 písm. c), dále rozsudek podle §226 písm. b) a poslední v této podkapitole rozebírám rozhodnutí odvolacího soudu na základě §258 odst. 1, písm. d). Poslední podkapitola je věnována mimořádně opravným prostředkům, kde se zaměřuji na stížnost pro porušení zákona na základě § 266 odst. 1, dále se věnuji stížností pro porušení zákona dle §268 odst. 2.

Od kapitoly 1, která nese název *pojem okolnosti vylučující protiprávnost* až po podkapitolu 6.1, *polehčující okolnost* bylo čerpáno z trestního zákoníku, jinak řečeno podle zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Od podkapitoly 6.2, *přípravné řízení* až po podkapitolu 6.5, která nese název *mimořádně opravné prostředky* bylo čerpáno z trestního řádu neboli ze zákona č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění.

Empirická část z důvodu absence relativních zdrojů kvantitativně orientovaného výzkumného šetření vycházela z bakalářská práce Andrey Polákové, která se zabývala tématem: Znalost Práva obyvatel České republiky v oblasti okolností vylučující protiprávnost činu. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda jsou všechny okolnosti vylučující protiprávnost v podvědomí české populace. Výzkumné šetření probíhalo u občanů české populace napříč všemi kraji České republiky. Na základě výzkumného

cíle byly stanoveny dva předpoklady, které se podařilo potvrdit. Cíl bakalářské práce byl naplněn vzhledem k získaným datům z empirické části.

Vzhledem k tomu, že byly potvrzeny oba předpoklady, které zněly: Více než polovina respondentů má v podvědomí okolnosti vylučující protiprávnost a druhý, který zněl: Více než polovina respondentů dokáže rozlišit nutnou obranu od krajní nouze.

Musím podotknout, že podle kladného výsledku daných předpokladů nejsou všechny okolnosti vylučující protiprávnost v podvědomí české populace. K tomuto závěru jsem došla proto, protože respondenti odpovídali na otázku, zda znají některé okolnosti, které vylučují protiprávnost a pakliže respondenti odpověděli kladně, tak měli jednotlivé okolnosti vyjmenovat. Pouze 18 dotazovaných (11,25 %) si vzpomnělo na všechny okolnosti, které vylučují protiprávnost. Můžeme si všimnout, pokud má česká populace na výběr z možností, tak většina odpoví správně. Domnívám se, že kdyby byl dotazník formou otevřených otázek, tak by se dané předpoklady nepotvrdily.

Dle mého názoru by se okolnosti, které vylučují protiprávnost měly více dostat do povědomí české populace. Základy práva by se dle mého mínění, měly probírat již na základní škole v 8 a 9 třídě, na každé střední škole, ať se jedná o střední školu s výučním listem nebo o střední školu s maturitní zkouškou či gymnázia. Základům práva by se měly věnovat i všechny vysoké školy, neboť neznalost práva a zákona v českém právním odvětví, neomlouvá. S jednotlivými okolnostmi, které vylučují protiprávnost se můžeme setkat v každodenním životě. Můžou se nám stát, když jdeme na procházku do parku, když jdeme do práce či jsme v zaměstnání nebo když jdeme na nákup. Proto se domnívám, že by se povědomí o této problematice mělo dostat více k českým občanům.

Seznam použitých zdrojů

- DASHÖFER, Verlag. Fulsoft: *mimořádné opravné prostředky* [online]. 30.7.2012 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: https://www.fulsoft.cz/33/mimoradne-opravne-prostredky-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EnhEI8yvqwHRs8eNdu7wfd_ShQTYIp_dPg/.
- Dostupnyadvokat.cz: *Které polehčující okolnosti mohou snížit výši trestu?* [online]. 22. 5. 2022 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://dostupnyadvokat.cz/blog/okolnosti-snizeni-trestu>.
- EPravo.cz: *Oprávněné použití zbraně jako okolnost vylučující protiprávnost* [online]. 2015 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/opravnene-pouziti-zbrane-jako-okolnost-vylucujici-protipravnost-97347.html>.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- GŘIVNA, Tomáš. §30. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. Komentář I + II. díl., 2. vyd. Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.
- GŘIVNA, Tomáš. §31. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. Komentář I + II. díl., 2. vyd. Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.
- HÁJEK, Roman. §41, Trestní zákoník. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.
- JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 171 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7478-760-7.
- JELÍNEK, Jiří. Okolnosti vylučující protiprávnost. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-380-3.
- JELÍNEK, Jiří. § 28, Trestní zákoník. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7*. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. § 29, Trestní zákoník. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7*. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.

- JELÍNEK, Jiří. § 31, Trestní zákoník. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. § 41, Trestní zákoník. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. § 159a, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. § 172, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. § 188, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. § 226, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. Okolnosti vylučující protiprávnost. In: NOVOTNÝ, Oto a kol.. *Trestní právo hmotné.* Praha: Vydavatelství a nakladatelství CODEX, 1997. 328 s. ISBN 80-85963-24-8.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. xxxvii, 797 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3.
- KUCHTA, Josef. *Nutná obrana.* Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2198-5.
- Ministerstvo vnitra České republiky: *9. zbraně, střelivo a munice* [online]. 2021 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/zbrane-podlehajici-zakonu-o-zbranich-a-podminky-jejich-nabyvani-a-drzeni.aspx?fbclid=IwAR3JoTE1_eceQE1ZcIGxBOvNLns1UEy9Jmah3X6p-ljLkTzO_oirN8SNVI4.
- Mozgawa, M. *Electronic Institutional Repository of the National Aviation University of Ukraine.: Castigation of minors as a circumstance excluding illegality (a countertype)* [online]. 28.7.2020 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z:

- <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41657/1/5.%20Marek%20Mozgawa.%200CASTIGATION%20OF%20MINORS%20AS%20A%20CIRCUMSTANCE%20EXCLUDING%20ILLEGALITY%20%28A%20COUNTERTYPE%29.pdf>.
- NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006. 336 s. ISBN 80-86795-43-8.
- Národní pedagogický institut České republiky: *široká veřejnost* [online]. 8.1.2014 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.narodnikvalifikace.cz/Clanky/siroka-verejnost>.
- NEŠPOR, Zdeněk R., ed. *Sociologická encyklopedie: Populace* [online]. 10.11.2018 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Populace_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Populace_(MSgS)).
- NOVOTNÝ, František. Okolnosti vylučující protiprávnost. In: NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 310 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-86473-67-8.
- NOVOTNÝ, FRANTIŠEK. §30. In: NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
- NOVOTNÝ, FRANTIŠEK. §31. In: NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
- Okolnosti vylučující protiprávnost v zákoně uvedené a zásada subsidiarity trestní represe* [online]. 2016. trestněprávní revue, 2016 [cit. 2022-11-25]. ISSN 1213-5313.
- PELC, V. *Krajní nouze v trestním právu*. Praha: Leges 2021. ISBN 978-80-7502-530-2.
- PELC, Vladimír. *Trestní právo I. (7. přednáška) - Okolnosti vylučující protiprávnost*. Okolnosti vylučující protiprávnost [online]. 2021 [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/episode/1ut7bzBNU5V9jK4yK05LeS>.
- POLÁKOVÁ, Andrea. *Znalost práva obyvatel České republiky v oblasti okolností vylučující protiprávnost činu* [online]. Brno, 2021 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/sjpnz/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií. Vedoucí práce Jan NOVÁK.
- Policie České republiky: *trestní řízení* [online]. 2022 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/trestni-rizeni.aspx>.
- PÚRY, František. §41. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. Komentář I + II. díl., 2. vyd. Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.

- PÚRY, František. §226. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- PÚRY, František a Baxa Josef, §258. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŘÍHA, Jiří. § 258, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. § 266, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- ŘÍHA, Jiří a SOVÁK, Zdeněk. § 268, Trestní řád. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou 7.* aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2017, Leges, Praha. Vydáno: říjen 2017, ISBN: 978-80-7502-230-1.
- STŘÍŽ, Igor. §159a, Trestní řád. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.
- STŘÍŽ, Igor. §172, Trestní řád. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.
- STŘÍŽ, Igor. §188, Trestní řád. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.
- STŘÍŽ, Igor. §226, Trestní řád. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.
- STŘÍŽ, Igor. §266, Trestní řád. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.
- STŘÍŽ, Igor. §268, Trestní řád. In: FENYK, J. a kol., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-808-6.

- ŠÁMAL, Pavel a RŮŽIČKA, Miroslav. §172. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. 3 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel. §28. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. Komentář I + II. díl., 2. vyd. Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, Pavel. §32. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. Komentář I + II. díl., 2. vyd. Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, Pavel. Okolnosti vylučující protiprávnost. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. Komentář I + II. díl., 2. vyd. Praha: C.H.Beck, datum vydání: 10. 5. 2012, ISBN: 978-80-7400-428-5.
- Trutnovinky: *bývalý policista Jiří Jungman si za vraždu odpyká 10 let, potvrdil soud* [online]. 2010 [cit. 2022-08-29]. Dostupné z: <http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=24851>.
- Trestní předpisy: redakční uzávěrka*. 21.6.2021, Ostrava: Sagit, 2021, 1437 svazků, s. 480, ÚZ: úplné znění. ISBN: 978-80-7488-474-0.

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví.....	40
Graf 2: Věk	40
Graf 3: Bydliště.....	41
Graf 4: Kraj.....	42
Graf 5: Vzdělání.....	43
Graf 6: Okolnosti vylučující protiprávnost.....	44
Graf 7: Jaké znáte okolnosti vylučující protiprávnost.	44
Graf 8: Nutná obrana	45
Graf 9: Použití zbraně	46
Graf 10: Krajní nouze	47
Graf 11: Co je to zbraň	47
Graf 12: Oprávněné použití zbraně.....	48
Graf 13: Příkladová otázka č. 1	49
Graf 14: Příkladová otázka č. 2	50
Graf 15: Příkladová otázka č. 3	51
Graf 16: Příkladová otázka č. 4	52
Graf 17: Příkladová otázka č. 5	52
Graf 18: Příkladová otázka č. 6	53

Příloha

1) Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

2) Váš věk?

- Do 20 let
- Od 21 do 30 let
- Od 31 do 40 let
- Od 41 do 50 let
- Od 51 do 60 let
- Od 61 a více

3) Jaké je Vaše aktuální bydliště?

- Vesnice
- Město do 10 tis. obyvatel
- Město do 50 tis. obyvatel
- Město nad 50 tis. Obyvatel

4) Kraj, ve kterém žijete?

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královehradecký kraj
- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraje
- Zlínský kraj
- Olomoucký kraj
- Moravskoslezský kraj

5) Dosažené vzdělání?

- Základní
- Středoškolské s výučním listem
- Středoškolské s maturitní zkouškou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

6) Znáte některé okolnosti vylučující protiprávnost?

- Ano
- Ne

7) Jaké znáte okolnosti vylučující protiprávnost? Vyjmenujte

- Otevřená otázka

8) Co je nutná obrana?

- Jednání proti útoku (např. od jiné osoby)
- Jednání proti nebezpečí (např. živelné pohromy)
- Jednání proti pomluvě

9) Kdy mohu při obraně použít střelnou zbraň

- Pouze pokud je útokem ohrožen můj život
- Když je útokem ohrožen život můj či jiné osoby
- Kdykoliv jsem fyzicky napaden

10) Co je krajní nouze?

- Jednání proti útoku (např. od jiné osoby)
- Jednání proti nebezpečí (např. živelné pohromy)
- Jednání proti pomluvě

11) Co je považováno za zbraň v trestněprávním smyslu?

- Zbraní jsou pouze zbraně střelné, bodné, řezné a sečné
- Zbraní může být jakýkoliv předmět, jímž mohu zranit jinou osobu
- Zbraň je pouze to, co mohu použít k obraně

12) Co je to oprávněné použití zbraně?

- Zbraň můžeme použít vždy, pokud vlastníme zbrojní průkaz
- Zbraň můžeme použít, pokud se cítíme ohroženi
- Zbraň může být použita pouze při výkonu specifického povolání (ozbrojené složky aj.)

13) Během letního parného dne jste se rozhodli jet na nákup. Při výstupu z auta jste si všimli, že vedle vás je zaparkované auto, ve kterém je připoutané hrající si dítě. Po hodině nakupování se vracíte zpět k autu a vidíte, že dítě je stále připoutané, ale nereaguje na vaše klepání na okno auta. Domníváte se, že po hodině v parném dnu je dítě dehydratované. Poté co jste zkusili, zda je auto odemknuté jste rozbili okno a dítě vytáhli z auta. V jaké okolnosti jste jednali?

- Jednali jste v nutné obraně
- Jednali jste rámci svolení poškozeného
- Jednali jste v krajní nouzi

14) Při procházce se psem jste si všimli, že na ulici se hádají dva muži se ženou. Jeden z mužů dá pěstí ženě do obličeje a ta následně padá na zem. Druhý muž do ženy začal kopat. Žena sahá do kabelky a vytahuje vystřelovací nůž, kterým zasáhne stehno jednoho z útočníků. V ten moment se útočníci dávají na útěk. Jak podle vás jednala žena?

- Jednala v krajní nouzi
- Jednala v nutné obraně
- Jednala v rámci oprávněného použití zbraně

15) V podvečerních hodinách se vracíte domů z oslavy, kde jste požili alkohol. Doma na vás čeká syn, který trpí silnou bolestí břicha. Vy se domníváte, že syna je potřeba odvézt do nemocnice i když máte po ruce funkční mobilní zařízení či ochotné sousedy, kteří by Vašeho syna odvezli. V podnapilém stavu odvezete syna do nemocnice sám. Jednáte v krajní nouzi?

- Ano
- Ne
- Nevím

16) Váš kamarád trpí smrtelnou a nevléčitelnou nemocí. Vy jste lékař a Váš přítel vás požádá o to, abyste ho usmrtil a ukončil jeho trápení. Nakonec se rozhodnete mu vyhovět. Jednali jste v rámci svolení poškozeného?

- Ano
- Ne
- Nevím

17) Jste profesionální boxer a při zápasu vám soupeř za účelem výhry zlomil nos. Jedná se o přípustné riziko?

- Ano
- Ne
- Nevím

18) Jdete venku po ulici a vidíte, jak se k vám přibližuje muž, který vás delší dobu sleduje. Vidíte, jak muž zrychluje tempo chůze a zhruba 10 metrů od vás vytahuje nůž. Bez varování na něj vytáhnete legálně drženou zbraň a muže střelíte do oblasti hrudníku. Muž na následky zranění na místě podlehl. Jedná se o nutnou obranu?

- Ano
- Ne
- Nevím